

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Giedrė Kavaliauskaitė

Edukologijos magistratūros studentė

NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖ BENDROJO LAVINIMO
MOKYKLOJE

Magistro darbas

Mokslinis vadovas (ė)

Doc. dr. R. Bakutytė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus.....Giedrė Kavaliauskaitė
(parašas)

SANTRAUKA

NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

Magistro darbas

Neformalusis ugdymas, sudėtinė švietimo sistemos dalis, egzistuojanti lygiaverčiai formaliojo švietimo, skirta tikslingam ir tęstiniam jauno žmogaus prigimtinių galių, įvairių gebėjimų, polinkių atskleidimui, saviraiškos poreikių, pažintinių interesų tenkinimui, kūrybiškumo plėtojimui, kultūrinių vertybių puoselėjimui, turiningo laisvalaikio praleidimui, savirealizacijai ir nusikalstamumo prevencijai. Kad neformaliojo ugdymo kryptinga veikla, kuria siekiama išugdyti sąmoningą asmenybę, aktyviai dalyvaujančią visuomenės gyvenime, būtų tikslinga ir pasiektų savo tikslą, ypač svarbi kokybė. Magistro darbe nagrinėjami, aspektai (veiklos prieinamumas, organizavimas, personalas), apsprendžiantys neformaliojo ugdymo kokybę.

Tyrimo objektas - neformaliojo ugdymo kokybė bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo tikslas - nustatyti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje įvertinant neformaliojo ugdymo paslaugų gavėjų (mokinių) bei paslaugų tiekėjų (vadovų) nuostatas, numatyti neformaliojo ugdymo kokybės gerinimo galimybes. Tyrimo tikslui pasiekti buvo kelti šie ***uždaviniai***: 1) remiantis moksline literatūra bei dokumentais apibrėžti kokybės sąvoką, švietimo, neformaliojo ugdymo kokybės sampratą; 2) išsiaiškinti ir palyginti požiūrį į neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje, remiantis mokinių, vadovų apklausa; 3) apibrėžti neformaliojo ugdymo kokybės tobulinimo aspektus bendrojo lavinimo mokykloje; 4) remiantis atliktos lyginamosios analizės išvadomis, pateikti rekomendacijas apklausoje dalyvavusių mokyklų vadovams.

Atliekant tyrimą naudotasi dviem tyrimo tipais: aprašomuoju ir veiklos. Tyrimo metodai: mokslinės, metodinės literatūros, švietimo, apklausoje dalyvavusių mokyklų dokumentų analizė, anketinė apklausa mokiniams, struktūrizuotas klausimynas mokyklų vadovams atsakingiems už neformalųjį ugdymą.

Tyrimas atliktas dviejose Kėdainių rajono mokyklose, apklausoje dalyvavo 161 mokinys ir 2 apklaustųjų mokyklų vadovai, atsakingi už neformalųjį ugdymą. Tyrimo rezultatai parodė, kad daugiau kaip pusė apklaustų respondentų dalyvauja neformaliojo ugdymo veikloje, iš jų didesnė dalis renkasi užsiėmimus mokykloje. Norint užtikrinti neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo kokybę, mokyklų vadovams reikėtų atkreipti dėmesį į neformaliojo ugdymo veiklos nuolatinį atnaujinimą, didesnę užsiėmimų pasirinkimą, materialinės bazės gerinimą.

SUMMURY

QUALITY OF INFORMAL TEACHING IN GENERAL DEVELOPMENT SCHOOL

Master work

Informal teaching, an integrate part of the educational system, existing in parallel with formal teaching, is continuous revelation of natural powers, various skills and inclinations in a young person, satisfaction of cognitive interests, development of creativity, fostering of cultural values, having purposeful leisure, sefl-realisation and prevention of crimes. In order that singe-minded activity of informal teaching with which it is striven to develop a conscious personality talking an active part in public life, becomes purposeful and reaches its goal, the quality is of agreat significance. Therefore, aspects determining the quality of informal teaching (activity availability, organization, personnel) have been analysed in this master thesis.

Object of the research is the quality of informal teaching in a school of general development.

Objective of the research is to establish the quality of informal teaching in a school of general development, when assessing attitudes of informal teaching service receiver (pupils) and service providers (instructors), to foresee the quality improvement possibilities for informal teaching. In order to achieve this objective, the following *goal* have been set: 1) referring to scientific literature and documents, to define a concept of quality, conceptions of quality of informal eaching; 2) to ascertain and compare the attitude towards the quality of informal teaching in a school of general development , referring to the poll conducted among pupils and instructors; 3) to define the aspects for improvement of the quality of informal teaching in a school of general developmet; 4) according to the conclusions of comparative analysis performed, to provide recommendations to instructors or the schools which took part in the poll.

In the course of the research, two types of the research were applied: descriptive and activity. Methods of the research: scientific, methodical literature, educational, analysis of documents of the school which took part in the poll, pupil questionnaires, structural questionnaires, structural questionnaire for school instructors responsible for informal teaching.

The research was conducted in two schools of Kėdainiai district, 161 pupil and 2 instructors responsible for informal education from the above mentioned school took part in the poll. Results of the research that a half of respondents take part in the activities of informal teaching and a lager number of those select different activities at their school. In order to ensure the organisation quality of informal teaching, school instructors should pay more attention to permanent updating of informal teaching activities, larger selection of different activities and improvement of material base.

TURINYS

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY	3
ĮVADAS.....	5
1. KOKYBĖS SAMPRATA.....	8
2. ŠVIETIMO KOKYBĖS SAMPRATA	11
2.1. Švietimo kokybės nustatymo problematiškumas	11
2.2. Švietimo kokybės rodikliai	13
2.3. Bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimas – ugdymo kokybės garantas.....	15
3. NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖS SAMPRATA	17
3.1. Neformaliojo ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje kaip švietimo posistemės samprata	17
3.2. Neformaliojo ugdymo organizavimo principai	19
3.3. Neformaliojo ugdymo kryptys ir formos	21
4. NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖS VEIKSNIAI	24
5. NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE	28
5.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	28
5.2. Tiriamųjų demografinė charakteristika.....	30
5.3. Neformaliojo ugdymo prieinamumas	32
5.4. Neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo kokybė	50
5.5. Materialiniai ištekliai	55
5.6. Personalo veiklos kokybė.....	57
IŠVADOS.....	59
REKOMENDACIJOS	61
LITERATŪRA	62
PRIEDAI	66

IVADAS

Aktualumas. Neformalusis ugdymas – labai svarbi mokinių užimtumo sritis, suteikianti galimybių atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias, įgytas neformaliojo ugdymo metu kompetencijas, kurios turės tiesioginės įtakos sėkmingam mokinio asmenybės, piliečio ugdymui(si). Neformaliojo ugdymo metu galima įgyvendinti daug reikalingų ir į formaliojo ugdymo rėmus netelpančių ugdymo uždavinių – užimti mokinius po pamokų apsaugant juos nuo nepageidaujamos įtakos gatvėje, suteikti jiems papildomų žinių, gebėjimų įtraukti į svarbių problemų sprendimą ir kt. (Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste, 2001). Neformalusis ugdymas, einantis šalia formaliojo ugdymo, yra svarbi sudėtinė ugdymo proceso dalis, kuri turi didelės įtakos asmenybės formavimuisi, todėl ypač svarbi jo kokybė, kuri ir lemia rezultatus (Survutaitė D., 2006).

Lietuvoje į neformalųjį ugdymą (papildomąjį ugdymą) dėmesys atkreiptas prasidėjus švietimo reformai. 1991 metais papildomąjį ugdymą įteisino Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, papildomojo ugdymo tikslus ir uždavinius nusakė Lietuvos švietimo koncepcija, įteisinta po metų. Įvardintos ir institucijos, kuriose gali būti vykdomas neformalusis ugdymas. Viena minimų institucijų yra bendrojo lavinimo mokykla. Išleisti ir kiti neformalųjį ugdymą reglamentuojantys dokumentai: LR Vaiko teisių pagrindo ir apsaugos įstatymas (1996); LR ŠMM Kolegijos nutarimas (1996); Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998). 2005 metais patvirtinta Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, kurioje numatytas neformaliojo ugdymo tikslas, uždaviniai, principai, organizavimas, finansavimas, įgyvendinimas. Tačiau visi parengti valstybės strateginiai dokumentai nereglementavo ir nereglementuoja neformaliojo ugdymo proceso kokybės bendrojo lavinimo mokykloje. Tai palikta bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenių nuožiūrai. „Už neformaliojo vaikų švietimo turinį ir kokybę atsako švietimo tiekėjas“ (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Neformaliojo ugdymo užsiėmimus bendrojo lavinimo mokykloje renkasi mokiniai, turėdami įvairių poreikių, tačiau gana dažnai neatsižvelgiama į jų poreikius. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) išskirtos ir kitos aktualiausios neformaliojo vaikų švietimo problemos: lanksčios neformaliojo ugdymo sistemos nesukūrimas, apibrėžtos, visuotinai pripažintos neformaliojo vaikų švietimo sampratos nebuvimas, bendros formaliojo ir neformaliojo švietimo mokytojų atestacijos tvarkos taikymas, neformaliojo švietimo veiklos įvertinimo (įsivertinimo) metodikos nebuvimas, nesudaromų sąlygų arba neturėjimo pakankamai galimybių bendrojo lavinimo mokyklose užtikrinti neformaliojo švietimo veiklos pasirinkimą, lėšų panaudojimas ne pagal paskirtį. Pasak Kvietkienės G. (2002), nėra sąveikos

tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo sistemų. Taip sudaromos prielaidos nekokybiškam, mokinių poreikius netenkinančiam neformaliajam ugdymui.

Mokinių nepamokinės veiklos elementai ir ypatybės iš dalies nagrinėtos Laužiko J. (1993), Jovaišos L. (1995) ir kitų pedagogų darbuose. Kiek išsamiau papildomojo ugdymo teorines problemas aptarinėjo Vaitkevičius J. (1998), Dzenuškaitė S. (1991). Praktinis, kokybiškas ir įvairiapusiškesnis papildomojo ugdymo, laisvalaikio organizavimas buvo aptartas Dapkienės S. (2002), Paulavičiūtės A. (2008), Ratkaus J. (2000) ir kitų autorių. Pavienius papildomojo ugdymo (laisvalaikio ir su juo susijusius) aspektus nagrinėjo Dapkienė S. (2002), Barkauskaitė M. (1998), Kvieskienė G. (2002), Zaleskienė I. (1994) ir kiti autoriai. Tačiau atliktų tyrimų apie Lietuvos neformalųjį švietimą nėra labai daug. Per šiuos pastaruosius metus buvo atlikta vos keletas šios srities tyrimų. 2001 metais VPU Sociologinių švietimo tyrimų laboratorijoje atliktas tyrimas „Papildomas ugdymas mokinių socializacijos kontekste“, 2003 metais - „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ (S. Ignatavičius, S. Matakaitė, I. Šutinienė, T. Tamošiūnas, VPU), 2006 metais – „Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas“ (vadovė G. Kvieskienė, VPU), 2008 metais - „Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime“ (vadovas J. Ruškus, VDU). Šiais tyrimais siekta nustatyti realius neformaliojo švietimo būklės duomenis, empiriškai pagrįsti neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo poreikį ir prielaidas, išanalizuoti papildomo ugdymo formų įvairovę ir kaitos tendencijas, nustatyti mokinių poreikius ir pasitenkinimą.

Tyrimai parodė, kad neformalusis ugdymas nagrinėjamas daugiau kaip reiškinys ir tik atskirais aspektais paliečiami kokybišką neformalųjį ugdymą lemiantys veiksniai. Susipažinus su šiose tyrimuose keliamų problemų analize, pastebėta, kad nepakankamai nagrinėjamos mokinių dalyvavimo ir nedalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje priežastys, neanalizuojami mokinių poreikiai, nieškomas būdų, kaip sudaryti kuo geresnes sąlygas mokinių saviraiškai ir į šią veiklą pritraukti kuo daugiau mokinių.

Tyrimo problema:

- kaip mokiniai vertina neformaliojo ugdymo veiklos prieinamumą, organizavimą, personalo veiklos kokybę?
- kokie yra neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo tobulintini aspektai?

Tyrimo objektas - neformaliojo ugdymo kokybė bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimo dalykas - neformaliojo ugdymo kokybės vertinimas subjektyviomis švietimo paslaugų gavėjų (mokinių) ir paslaugų tiekėjų (vadovų) nuomonėmis.

Tyrimo hipotezė – skiriamas nepakankamas dėmesys mokinių, dalyvaujančių neformaliajame ugdyme, poreikių tenkinimui ir prieinamumui.

Tyrimo tikslas - nustatyti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje įvertinant neformaliojo ugdymo paslaugų gavėjų (mokinių) bei paslaugų tiekėjų (vadovų) nuostatas, numatyti neformaliojo ugdymo kokybės gerinimo galimybes.

Uždaviniai:

1. Remiantis moksline literatūra bei dokumentais apibrėžti kokybės sąvoką, švietimo, neformaliojo ugdymo kokybės sampratas.
2. Išsiaiškinti ir palyginti požiūrį į neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje, remiantis mokinių, vadovų apklausa.
3. Apibrėžti neformaliojo ugdymo kokybės tobulinimo aspektus bendrojo lavinimo mokykloje.
4. Remiantis atliktos lyginamosios analizės išvadomis, pateikti rekomendacijas apklausoje dalyvavusių mokyklų vadovams.

Tyrimo metodologija – kiekybinės ir kokybinės dermė.

Tyrimo metodai:

- *Teoriniai:* mokslinės literatūros, švietimo dokumentų analizė, padėjusi atskleisti teorinius nagrinėjamos problemos aspektus, pagrįsti tyrimo rezultatus.
- *Empiriniai:* panaudotas anketinės apklausos metodas. Apklausa pravesta bendrojo lavinimo mokyklos mokiniams bei jų vadovams siekiant išsiaiškinti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje.
- *Statistiniai:* kiekybinė mokinių anketų analizė, papildant gautus rezultatus vadovų atliktos apklausos rezultatais (kokybinė analizė). Tyrimo duomenų analizė atlikta naudojant statistinių duomenų paketą SPSS 17 / Windows programą.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2010 metais. Jo metu apklausti dviejų Kėdainių rajono mokyklų (mokykla - A, mokykla – B) mokiniai bei vadovai, atsakingi už neformaliojo ugdymo organizavimą mokykloje. Tyrime dalyvavo 163 respondentų, iš jų 161 mokiniai, 2 vadovai.

Naujumas/reikšmingumas:

Teorinis reikšmingumas. Atliktas tyrimas, kuriuo siekta nustatyti realius neformaliojo švietimo būklės duomenis Kėdainių rajone. Šiame darbe nagrinėja neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje prieinamumo, organizavimo, personalo kokybės aspektais.

Praktinis reikšmingumas. Pateiktos rekomendacijos padės apklaustųjų bendrojo lavinimo mokyklų vadovams atkreipti dėmesį į probleminius neformaliojo ugdymo kokybės aspektus, kuriuos pagerinus, neformalusis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje taptų kokybiškesnis.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, 5 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (71) ir 2 priedai.

1. KOKYBĖS SAMPRATA

Prieš pradėdant nagrinėti švietimo, neformaliojo ugdymo kokybę, reikėtų panagrinėti pačios kokybės sąvoką, jos istorinę raidą, sąvokos kitimą ir suvokimą.

Konkrečiai apibrėžti kokybę nėra lengva, nes literatūros šaltiniuose kokybės apibrėžimas turėjo daug interpretacijų. Daugumai žmonių būtų sunku tiksliai apibrėžti žodį „kokybė“. Įvairiuose žodynuose ši sąvoka apibrėžiama žodžiais „puikumas“, „savybė“, „ypatybė“, „tinkamumo laipsnis“, taigi dažniausiai kokybė apibūdinama kaip tam tikro puikumo, gerumo, tobulumo laipsnis. Tačiau kalbėti apie kokybę tik kaip apie tobulumą nėra visiškai teisinga, nes kokybė, remiantis Aristotelium, gali būti matuojama „daugiau“ ir „mažiau“. Galima sakyti, kad vienas automobilis gali būti ekonomiškėsnis už kitą, tačiau ne visi dalykai pasiduoda matavimui. Pavyzdžiui, trikampis negali būti „daugiau“ ar „mažiau“ keturkampis.

Dauguma šios veiklos tyrinėtojų kiekvienas savaip apibrėžė kokybės sąvoką, todėl nėra vieno visuotinai pripažinto kokybės apibrėžimo. Dažnai pagrindu kokybei apibrėžti yra laikomas Tarptautinės standartų organizacijos nustatytas apibrėžimas: „Kokybė – turimųjų (produkto ar paslaugos) charakteristikų visumos atitiktis reikalavimams laipsnis“ (Tarptautinės kokybės vadybos standartas LST EN ISO 9000 : 2000, 2000).

Kaip jau buvo minėta šios veiklos tyrinėtojai pateikdavo savo apibrėžtas kokybės sąvokas. Buvo įvardijami ir taikomi įvairūs kokybės apibrėžimai. J.M Juran teigė, kad kokybė - tai „tinkamumas tikslui ar panaudojimui“. P.B. Crosby kokybę apibūdino kaip „atitiktis užtikrinimą“. Aptardamas kokybę, K. Ishikawa teigė: „Į kokybę reikia žiūrėti labiau kaip į procesą, ne rezultatą“. W.E. Deming pabrėžė, kad tai „kliento orientacija/patenkinimas“, o kokybės teoretikas D. Garvin pateikia penkis principinius požiūrius į kokybę:

- *Transcendentinė koncepcija* – remiasi bendru puikumo, tobulumo suvokimu;
- *Produkto vertinimu pagrįsta koncepcija* – remiasi tuo, kad kokybė rodo produkto sudėtinių dalių ar jo savybių bei požymių kiekybinius skirtumus;
- *Vartotojų poveikiais ir lūkesčiais pagrįsta koncepcija*;
- *Gamybos praktika pagrįsta koncepcija* – remiasi kokybės apibrėžimu „atitiktis reikalavimams“ arba reikalavimų įvykdymas;
- *Verte pagrįsta koncepcija*. (Pociūtė D., Janušauskas V., Vitkauskas R., 2005).

Nė vienas šių požiūrių atskirai nėra išbaigtas kokybės apibrėžimas, nes kokybės atitikimas vienu požiūriu negarantuoja tinkamos kokybės kitu požiūriu.

Tokia apibrėžimų gausa, skirtingas kokybės sąvokos supratimas tik įrodo, kad kokybė yra plati įvairiapusė sąvoka ir ją suprasti vienapusiškai būtų klaidinga ir netikslinga. Kokybė yra pasiekimas arba siekimas aukštesnio standarto, kaip priešybė būti patenkintam prastu arba

apgaulingu dalyku. Pasak Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert D. R. (2005), kokybė šiandien reiškia nuolat gerėjančius produktus ir paslaugas; tai reikštų daryti gerus daiktus iš karto, o ne daryti klaidas ir jas taisyti.

Paprasčiausia suprasti ir išmatuoti kokybę yra gamyboje. Produkto kokybė yra tikslus ir objektyviai išmatuojamas dydis. Kokybę atspindi produkto savybių ir požymių kiekis, kuris apibrėžiamas kaip atitikimas iš anksto numatytų parametrų, kurie išreiškiami standartais, techninėmis sąlygomis, receptais ir kitais dokumentais. Bet koks nukrypimas nuo standartų yra defektas. Kokybė gamyboje pasiekama projektuojant procesą (patikimumo projektavimas) ir taikant statistinį proceso valdymą gamybos metu, prevenciškai pastebint nukrypimus nuo standartų ir tuo būdu išvengiant defektų.

Tačiau nereiktų pamiršti, kad, ne visuomet aukščiausius techninių ekspertų vertinimus gavę, visus standartų reikalavimus atitinkantis produktas ar paslauga būna patys perkamiausi ir populiarūs vartotojų tarpe. Žiūrint iš vartotojo pozicijos, kokybė vartotojui – tai vartotojo reikalavimų produktui atitikimo lygis. Šiuo aspektu produkto kokybė sunkiai nustatoma dėl skirtingo vartotojų skonio ir skirtingų jų poreikių. Todėl produktas gali atitikti kliento poreikius, tačiau pats produktas gali turėti defektų.

Būtent vartotojų poreikių patenkinimo būtinybe remiamasi visuotinės kokybės vadyboje. Darbas nėra kokybiškai atliktas, nekokybiškas visais atvejais, kai juo nepatenkintas vartotojas. Visuotinę kokybę įgyvendinusios įmonės yra dinamiškos, lanksčios, sugebančios prisitaisyti prie kintančių sąlygų. Jos sėkmingai reaguoja į nenumatytus pokyčius, susijusius su vartotojų poreikio kaita, technologijų kitimu, geopolitine situacija. Svarbiausios visuotinės kokybės vadybos dalys yra:

- Vartotojo poreikių tenkinimas minimaliais kaštais;
- Nuolatinis tobulėjimas;
- Visuotinis dalyvavimas tobulėjimo procese;
- Optimali infrastruktūra (Vanagas P., 2008).

Visuotinė kokybės vadyba – tai sistemingas kokybės siekimas, garantavimas ir tobulėjimas siekiant išsilaikyti rinkoje konkurencijos sąlygomis. Vadinasi, norint išlikti konkurencingam ir teikti kokybiškus produktus, paslaugas būtina tobulinti tokiais pat tempais kaip ir konkurentai arba tai daryti sparčiau. Visuotinės kokybės vadyba sąlygoja griežtą, reiklų požiūrį į darbą, jo rezultatus ir turi motyvuoti darbuotojų siekį atlikti darbą vis geriau ir gaminti kokybiškus produktus ar teikti paslaugą vis geresnę.

Kalbant apie visuotinės kokybės vadybą nereiktų pamiršti, kad tai nėra nurodymų rinkinys, kuriuo reikėtų besąlygiškai vadovautis siekiant gaminti kokybiškus produktus ar teikti kokybiškas paslaugas. P. Vanagas (2008) visuotinės kokybės vadybą apibrėžia kaip vadybos

filosofiją ir metodus, kuriuos pasirinkusi įmonė nuolat tobulėja, įtraukdama į tobulumo veiklą visus darbuotojus, siekdama kuo geriau patenkinti vartotojų poreikius, gerindama produkto kokybę bei mažindama kaštus. Vadinasi, reikia parinkti savo įmonei visuotinės kokybės vadybos principus, juos integruoti į bendrą įmonės vadybos sistemą taip, kad produktas ar paslauga atitiktų reikiamus standartus. Vadovaujantis standartais įmonė galės pasiekti norimą lygį, patenkinti suinteresuotas šalis ir efektyviai pasinaudoti sukauptu patirtimi. Vieni iš pirmųjų vadybos standartų buvo parengti siekiant skleisti ir įtvirtinti kokybės vadybos išmintį.

Standartizacijos veiklą koordinuoja Tarptautinė standartų organizacija (International Organization of Standards), sutrumpintai vadinama ISO. ISO 9000 yra kokybės vadybos standartų šeima, įtraukianti virš 10 įvairių standartų, kurie nustato kokybės vadybos sistemos reikalavimus ir gali būti taikomi organizacijose, siekiančiose kuo geriau tenkinti klientų poreikius.

Būtina pabrėžti, kad kokybės vadybos sistemų įgyvendinimas yra svarbus strateginis organizacijų sprendimas. Šis standartas nekelia tikslo suvienodinti kokybės valdymo sistemas. Kiekvienos įmonės kokybės valdymo sistema priklauso nuo įmonės tikslų, veiklos procesų, dydžio, struktūros, kitų skirtumų.

Kokybės vadybos standartas konkrečioje organizacijoje diegiamas ir įgyvendinamas siekiant dviejų pagrindinių tikslų:

- Įrodyti vartotojui, kad teikiami produktai tenkins jo poreikius ir kad tai garantuos sertifikuota kokybės vadybos sistema;
- Pagerinti veiklos kokybę aiškiai apibrėžiant ją reglamentuojančiomis instrukcijomis, procedūromis (Tarptautinės kokybės vadybos standartas LST EN ISO 9000 : 2000, 2000).

Apibendrinat galima pasakyti, kad kokybė tai išskirtinumas, pranašumas, tobulumo laipsnis, trūkumų nebuvimas, ekonominis naudingumas, atitikimas reikalavimams ir standartams, vartotojų poreikių patenkinimas. Kokybės siekimas tai sudėtingas nuolat vykstantis ir nenutrūkstantis procesas, kuris turi sudaryti sisteminių požiūrį dirbančiųjų nuo aukščiausios iki žemiausios grandies, įgyvendinti visuotinės kokybės vadybos priemones, jas tinkamai pritaikyti ir taikyti, remtis standartais, kurie padės geriau tenkinti klientų poreikius, nes jų patenkinimas ir yra svarbiausias kokybės rodiklis.

2. ŠVIETIMO KOKYBĖS SAMPRATA

2.1. Švietimo kokybės nustatymo problematiškumas

Gamybinėje sferoje kokybės apibrėžimo klausimas iškeltas ir pradėtas plačiai nagrinėti jau seniai, tačiau švietimo kontekste kokybės sąvokos nagrinėjimas yra palyginti nauja sfera. Šiais laikais švietimo paslaugų kokybei skiriama daugiau dėmesio, nes kiekvienas vartotojas nori gauti kokybiškas paslaugas, t.y. geresnes už vidutines, atitinkančias reikalavimų lygį, prieinamas kiekvienam vartotojui atsižvelgiant į jo poreikius, gebėjimus bei galimybes.

Skirtingai nei gamybinėje sferoje švietimo įstaigos, kaip paslaugas teikiančios organizacijos, statusas inicijuoja kitokią veiklos kokybės sampratą – kitaip suprantami joje esantys, veikiantys subjektai, objektai ir kt. Švietimo organizacijos veiklos kokybei įvertinti yra nubrėžtos tam tikros dimensijos, sukurti standartai, kuriuos švietimo įstaiga turi įgyvendinti ir kuriems pasiekti įvardijami kriterijai. Tačiau kiekviena institucija gaunamus rezultatus interpretuoja iš savo žiūros taško, todėl jų kokybės suvokimas gali būti skirtingas.

Anot V. Lamanausko (2004), nėra paprasta nagrinėti su švietimo ir išsilavinimo kokybe susijusius klausimus. Švietimo kokybės tyrimų efektyvumas priklauso nuo švietimo kokybės, ugdymo kokybės ir išsilavinimo kokybės sampratos.

Nėra visuotinai nustatytos švietimo kokybės sampratos. Edukacinėje literatūroje sutinkamos gana įvairios švietimo kokybės sampratos: „iškeltų tikslų ir gautų rezultatų atitikimas“, „vartotojų poreikių atitikimas“, „nuolatinis tobulėjimas“, „plėtra“, „socialinė ir psichopedagoginė kategorija, nusakanti švietimo proceso visuomenėje bei konkrečiai asmenybei lygį ir rezultatą, rezultato bei poreikių ir lūkesčių atitikimą“ (V. Lamanauskas, 2004).

R. Ališauskas (2003) mano, kad bendriausia prasme švietimo kokybe laikytini švietimo klientų (švietime dalyvaujančių asmenų, visuomenės), profesionalų (pedagogų, švietimo įstaigų vadovų, švietimo valdymo lygmenų specialistų, švietimą aptarnaujančios infrastruktūros specialistų, mokslininkų) ir politikų susitarimai dėl švietimo tikslų (vertybių, modelių, kurių įkūnijimo siekiame), jų siekimo būdų (kaip, kokiais ištekliais, darbų paskirstymas ir jų atlikimo laikas ir pan.) ir pasiekimų įvertinimo kriterijų (laukiamų rezultatų) bei sutartinių tikslų pasiekimo laipsnis.

Susitarimus dėl švietimo kokybės dabartinėmis sąlygomis apsprendžia trys esminės veiksmų grupės:

1. Asmens švietimo poreikiai: dabartiniai poreikiai, ateities - artimos ir tolimos – lūkesčiai;

2. Lietuvos visuomenės, valstybės, kultūros dabarties poreikiai, ateities - artimos ir tolimos - lūkesčiai, visuomenės ir valstybės tikslai ir raidos kryptys;
3. Europos, pasaulio švietimo raidos dabartinės tendencijos ir ateities iššūkiai.

G. Kišūnienė (2003) švietimo kokybės sąvoką nusako kaip požymių visumą, leidžiančią spręsti, kaip švietimo įstaiga, regionas, švietimo sistema arba atskiri jos posistemiai vykdo savo paskirčiai būdingus bei nacionalinius ugdymo tikslus, atitinka nacionalinius reikalavimus ir normas, Europos Sąjungos, pasaulio šalių švietimo siekius, pasižymi naujovių ir nuolatinio tobulėjimo siekimu esamomis sąlygomis ir geba tas sąlygas gerinti.

P. Rado (2003) kokybę švietimo srityje apibrėžia trimis aspektais:

- *ekspertų parengtų kokybės reikalavimų patenkinimas* (t.y. reikalavimai ugdymo turiniui ir egzaminams);
- *„sutartyje“ numatytų reikalavimų patenkinimas* (t.y. speciali programa, kurią mokykla pasiūlo mokinių tėvams);
- *kiekvieno atskiro vartotojo reikalavimų patenkinimas* (t.y. specifinių kiekvieno mokinio mokymosi poreikių patenkinimas).

Kalbant apie švietimo vartotojus, reikia paminėti, kad jų yra daug. Pagal svarbą šiuos vartotojus būtų galima suskirstyti taip:

- *Mokiniai* – įgytas žinias kaip „produktą“ jie naudos visą savo gyvenimą;
- *Mokinių tėvai*, iš dalies formuojantys mokyklos veiklos strategiją. Jie taip pat susidurs su švietimo „produktu“, be to tėvai už jį sumoka;
- *Universitetai*, kurie tikisi sulaukti kokybišką bendrąjį išsilavinimą įgijusių studentų;
- *Būsimi studentų darbdaviai*, kurie ateityje mokės už tai, kad galėtų naudotis studentų išsilavinimu;
- *Visuomenė* bendrai, kuri taip pat sumoka nemenką dalį išsilavinimo lėšų per valstybines dotacijas mokslui (Vilkonienė M., 2007).

Remiantis šiomis vartotojų grupėmis, galima teigti, kad švietimo kokybę užtikrinti ir ją įgyvendinti, tuo labiau išmatuoti yra nepalyginamai sunkiau nei gamybinėje sferoje. Nustatyti gamybinio sektoriaus produkto kokybiškumą nėra sunku, kadangi produkto kokybė gali būti nusakoma daikto savybėmis, pastebimais požymiais. Skirtingai nuo gamybinio sektoriaus, švietimas tai paslaugos suteikimo sfera, todėl čia kokybė labai subjektyvi dėl skirtingų vartotojų poreikių, keliamų reikalavimų bei lūkesčių.

Kokybės nuostata įtvirtinama ir Valstybinėje švietimo strategijoje 2003 – 2012, kurioje užtikrinama švietimo kokybė, atitinkanti atviroje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio

asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius. (Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012m., 2003).

Švietimo kokybė yra įvardinta ir švietimo įstatyme, kuriame nurodoma, kad už kokybę yra atsakingas švietimo tiekėjas ir valstybė, kuri reglamentuoja viso švietimo veiklą, nurodo kokybės atitikimo reikalavimus ir standartus, o mokykla, kaip švietimo tiekėjas, įsipareigoja įgyvendinti kokybės kaštus (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2009).

Švietimo ir ugdymo kokybė bei jos valdymas yra prioritetinga visų ES šalių veiklos sritis, nepaisant skirtingo nacionalinio konteksto (Gumuliauskienė A., Gedminienė D., 2008). Todėl įgyvendinant tokius tikslus, Lietuvos švietimo plėtotos 2003 – 2012 metų strateginėse nuostatuose švietimo kokybė paskelbta vienu iš trijų pagrindinių siekių. Tai rodo švietimo kokybės vis didėjančią svarbą.

Dauguma mokslininkų, tyrinėdami švietimo paslaugos kokybę, pateikia skirtingus jos apibrėžimus. Galima teigti, jog vienalytės kokybės sampratos nėra, vienos definicijos nėra, nes kokybė daugiasluoksnė dinaminė koncepcija, kuri nuolat pasiduoda kaitai dėl intensyvios pasaulio reikalavimų kaitos.

Vis dažniau pasireiškia įvairių gyvenimo sričių kaita bei visuomenės raida, kuri lėmė naują požiūrį į švietimą, akcentuodama ypatingą švietimo vaidmenį kuriant modernią demokratine visuomenę. Švietimo politikos įprasminimas siejamas su išsilavinimu, kuris daugelio lietuviškai kalbančių žmonių suprantamas kaip asmenybės ugdymo(si) rezultatas. Jovaiša (2001) pabrėžia, kad žinios yra vertybė, bet jų nepakanka žmogaus veiklai socialinėje ir kultūrinėje tikrovėje. Žinių vaidmuo pakito: jos tapo prielaida gebėjimams ir vertybinėms nuostatomis ugdyti. I. Kolesnikova teigia, kad išsilavinimu galima laikyti tokį ugdymo rezultatą, kuris suteikia galimybių susieti asmeninio gyvenimo prasmę su žmonijos būties prasme.

2.2. Švietimo kokybės rodikliai

Pasak R. Ališausko (2000), švietimo kokybės rodiklis – kokybei matuoti ir aprašyti naudojamas informacinis/statistinis ir/arba aprašomasis matmuo, parodantis švietimo sistemos, atskiro posistemio ar atskiros srities, regiono, švietimo įstaigos būklę ir informuojantis apie ją visų švietimo lygmenų bendruomenę, visuomenę, politikus, Europos Sąjungos struktūras, kurioms Lietuva įsipareigojusi sutarčių ar narystės pagrindu, sudarantis prielaidas analizuoti švietimo būklės priežastis ir pasekmes, prognozuoti raidos perspektyvą.

Švietimo kokybės rodiklių sistema - švietimo kokybės plėtojimo įrankis. Rodiklių sąvokos apibrėžtis priklauso nuo įsivaizduojamos rodiklių paskirties. Yra skiriamos tokios švietimo kokybės rodiklių paskirtys:

1. Identifikuoti aktualiausius matuojamus švietimo būklės ir švietimo poveikio fenomenus, pasirinktus atsižvelgus į Lietuvos švietimo tikslus.
2. Aprašyti švietimo sistemą, atspindint švietimo kontekstą, kuris sudaro pagrindą lyginti skirtingus švietimo parametrus, pateikiant švietimo aspektus laiko požiūriu, lyginant duomenis, atskleidžiant skirtumus ir nukrypimus, išprovokuotus geografinių, socialinių, demografinių, kultūrinių aspektų.
3. Teikti analizės pagrindu informaciją visiems švietimo valdymo lygmenims, visuomenei.
4. Analizuoti švietimo politiką, t.y. atskleisti priežastinius ryšius, kurie slypi funkcionuojančioje sistemoje.
5. Teikti statistines ir analitines žinias Europos Sąjungos struktūroms, UNESCO, EBPO apie aktualius visuomenės raidos ir švietimo sistemos aspektus, sudaryti galimybes patiems ir ES, UNESCO struktūroms, EBPO palyginti Lietuvos švietimo raidą su ES šalių, pasaulio šalių švietimo raida.

Švietimo kokybės rodikliai yra monitoringo įrankiai ir priemonė suprasti švietimo sistemai kaip visumai ir jos saitams su kitomis visuomenės raidos sritimis.

Kokybės rodiklių sistema kuriama klasifikuojant rodiklius pagal švietimo sistemos modelio veikimo principus: sąlygos - veikla / procesai - rezultatai. Tokio principo privalumai:

- Įgalina pateikti rodiklius loginiais ir empiriniais ryšiais susaistyta sistema.
- Sudaro sąlygas sistemaiškai tobulinti duomenų bazes, planuoti trūkstamus duomenis.
- Palengvina galimybes atlikti švietimo sistemos, posistemių, regionų, atskirų švietimo sričių, švietimo įstaigos būklės priežasčių / pasekmių (kauzalinę) analizę ir pateikti validų sistemos būklės atspindėjimą logine seka.
- Teikia informaciją apie tai, kaip atskiri rodiklio komponentai papildo vienas kitą kurdami bendrą vaizdą ir atskleisdami priežasties / pasekmės ryšius.
- Rodiklių sistemos teikiama švietimo būklės statistinė ir interpretacinė vertė yra didesnė nei būtų teikiama paskirų sistemos ryšiais nesusaistytų rodiklių (Būdienė V., 2000).

Pati Lietuvos kokybės rodiklių sistema suskirstyta į A, B, C grupes, jos skirstomos į sritis, pastarosios į rodiklius, šios papildomos pagalbiniais rodikliais ir t.t. (Informacinis leidinys, 1999, nr. 37-38).

Tai vienas iš galimų švietimo kokybės rodiklių sistemos variantų. Priklausomai nuo kokybės rodiklių sistemos plėtojimo, nuo susitarimų dėl jos, nuo visuomenės raidos ir švietimo kaitos rezultatų, nuo Europos struktūrų, UNESCO, EBPO švietimo rodiklių sistemos plėtojimo, čia pateikti rodikliai gali tapti nebeaktualūs, arba juos pakeisti kiti.

2.3. Bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimas – ugdymo kokybės garantas

Ugdymo kokybės laidavimas neįmanomas be nuolatinio vertinimo ir įsivertinimo. Mokyklos vertinimas – tai sistemingas jos veiklos apibūdinimas ir pokyčių matavimas remiantis sutartiniais kokybės rodikliais. Organizuojamas kaip nuolatinis, nenutrūkstantis, duomenimis grįstas apmąstymo procesas, įtraukiantis visus mokyklos bendruomenės narius.

Švietimo ir mokslo ministerija 1998 metais kokybę paskelbė vienu iš švietimo reformų prioritetų. Kiekviena mokykla žino, kad ji turi siekti suteikti savo mokiniams kuo geresnį, kokybiškesnį išsilavinimą, nes tik taip ji gali konkuruoti švietimo paslaugų rinkoje. Nuo 2002 metų patvirtinta bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika, kuri yra kaip sėkmės garantas mokyklos tobulėjimui ir ugdymo kokybei sėkmės laidavimas. Tai priemonė, padedanti mokykloms užtikrinti jų teikiamo švietimo kokybę (Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika, 2002).

Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodikoje (Id., 2002) nurodomos septynios vidaus vertinimo sritys (ugdymo turinys; mokymosi pasiekimai; mokymasis ir ugdymas; pagalba moksleiviams; etosas; ištekliai; mokyklos valdymas ir kokybės garantavimas), kurios orientuotos į pamokos vadybą, mokytojo veiklą, pagalbą mokiniui ir individualius jo pasiekimus bei kompetencijų plėtotę. 2007 metais patvirtinamas bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito tvarkos aprašas, kuriame nurodomos jau tik penkios vertinimo sritys: mokyklos kultūra; ugdymas ir mokymasis; pasiekimai; pagalba mokiniui; mokyklos strateginis valdymas. Šis aprašas yra paprastesnis ir savo turiniu artimesnis kasdienei mokytojo veiklai.

Siekiant mažinti mokyklose kaupiamos dokumentacijos ir mokytojų darbo, ją rengiant ir tvarkant, apimtį, 2009 metais patvirtintos bendrojo lavinimo mokyklos veiklos įsivertinimo rekomendacijos. Mokykloms suteikiama galimybė pasirinkti, ar taikyti Švietimo ir mokslo ministerijos rekomenduojamą metodiką, ar kitą joms tinkantį pasaulio praktikoje egzistuojantį mokyklos įsivertinimo modelį. Dokumentu taip pat pabrėžiamos pagrindinės, ne vienerius metus formuotos veiklos kokybės įsivertinimo nuostatos: mokyklos vadovams ir bendruomenei reikia siekti, kad įsivertinimo procesai vyktų kompleksiskai ir sistemingai, kad būtų mažiau duomenų rinkimo dubliavimo, veiklos dokumentavimo, įsivertinimas turi būti integruotas į mokyklos ugdymo procesą, kitas veiklas (Bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimo praktika ir nauda, 2009).

Visuotinės kokybės vadybos principai reikalauja, kad organizacijos darbuotojai nuolat keistųsi informacija ir derintų savo veiksmus, nes tinkamai vienam nariui neatlikus darbo, atsiliepia visos organizacijos narių darbui. Siekiant geresnių darbo rezultatų, būtina įvertinti visos organizacijos veiklą, tokiu būdu bus matomos stipriosios ir tobulintinos veiklos pusės. Kaip kokybės gerinimo garantas

mokyklose pradėtas vykdyti auditas, kurį dabar mokykloje pakeitė įsivertinimas. Jis yra pagrindinis mokyklos tobulinimo įrankis (Bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimo praktika ir nauda, 2009).

3. NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖS SAMPRATA

3.1. Neformaliojo ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje kaip švietimo posistemės samprata

Sparčiai formuojantis žinių ir informacinei visuomenei vis svarbesnį vaidmenį įgauna švietimas. Didelis dėmesys yra skiriamas formaliamjam švietimui ir ugdymui. Tačiau norint išugdyti visapusišką asmenybę pasiruošusią gyventi ir veiksmingai dirbti, konkurentabilią darbo rinkoje, prisitaikančią prie greitai kintančios aplinkos ir kuriančią besikeičiančioje visuomenėje, šalia formaliojo (privalomo) ugdymo, turi funkcionuoti neformalusis ugdymas, kaip neatsiejamas nenutrūkstamo ugdymo dalis. Vienas formalusis švietimas negali laiduoti kuo visapusiškesnę fizinių, psichinių ir dvasinių jėgų plėtotę, sudaryti sąlygas atsiskleisti žmogaus individualybei.

Iki 2003 metų (naujos Švietimo įstatymo redakcijos) neformaliojo švietimo sąvoka nebuvo aiškiai apibrėžta, dažniausiai buvo vartojamos papildomojo ugdymo, popamokinės veiklos ir užimtumo sąvokos. Įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos švietimo įstatymui (2006), papildomas ugdymas, nepriklausomai nuo to, kur jis organizuojamas – ar papildomo ugdymo įstaigose, ar bendrojo lavinimo mokyklos – įvardijamas kaip neformalusis ugdymas. Tačiau norint išlaikyti chronologinę seką, apibrėžiama ir ankstesnė seka – papildomas ugdymas.

I. Zaleskienė (1993) papildomą ugdymą apibrėžia kaip permanentinio (nuolatinio, nenutrūkstamo) ugdymo dalį, skirtą vaikų ir suaugusių intelektualinių, techninių, meninių ir socialinių gebėjimų ugdymui. G. Kvietkienė (2000) sako, kad tai papildomas ugdymas yra sudėtinė švietimo sistemos dalis, skirta įvairaus amžiaus žmonių prigimtinių galių ir įvairių gebėjimų bei polinkių atskleidimui skirtingose ugdymo institucijose ir jų centruose, saviraiškos poreikių ir kūrybiškumo plėtojimui, kultūrinių vertybių puoselėjimui bei turiningo laisvalaikio praleidimui, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai. V. Daugėlienė (2001) teigia, kad papildomas ugdymas – tai visa vaikų veikla, papildanti mokyklos programas.

I. Zaleckienė (1994) papildomojo ugdymo sistemą suskirstė į formalųjį, neformalųjį ir informalųjį ugdymą.

Formalusis papildomas ugdymas yra koordinuojamas valstybės lygiu. Institucijos (meno, dailės, muzikos, sporto mokyklos ir kt.), vykdančios formalųjį ugdymą, dirba pagal standartizuotas programas, veikla yra gerai organizuota ir struktūrizuota ir užtikrina valstybinį standartą. Jo poveikis asmenybei yra tikslingas ir prognozuojamas.

Neformalusis papildomas ugdymas taip pat yra tikslingai organizuojamas, tačiau poveikis asmenybei nėra griežtai apibrėžiamas ir prognozuojamas, veikla sklinda iš vidaus ir grindžiama kokybišku bendradarbiavimu, nepaisoma nei vertikalųjų, nei horizontaliųjų ryšių. Čia nėra privalomojo susiskirstymo į klases ar grupes pagal amžių, žinių lygį ir pan. Neformaliajame

ugdyme dalyvaujantiems mokiniams taip pat keliami vienodi reikalavimai, tačiau veikla grindžiama visapusišku bendradarbiavimu.

Neformalųjį ugdymą organizuoja įvairūs būreliai, organizacijos, stotys, klubai ir kt.

Informalusis papildomas ugdymas veikia neturėdamas išankstinio tikslingo poveikio vaikams, yra veikiamas visos sociokultūrinės aplinkos. Tai sudėtinė neformaliojo ugdymo dalis, kuri yra skirta ne nuolatiniam, bet tikslingam žmogaus ugdymui iš įvairių informacijos šaltinių. Dažniausiai mokiniai net nejaučia, kad yra veikiami juos supančios aplinkos. Ypačingai didelį poveikį šiais laikais daro masinės informacijos priemonės.

Informaliai žmogus ugdosi, lankydamasis bibliotekose, muziejuose, koncertuose, parodose, ekskursijose, komunikuodamas su jį supančiais asmenimis.

Nėra labai aiškių ribų tarp formaliojo ir neformaliojo papildomojo ugdymo, todėl toks skirstymas yra gana sąlygiškas.

2002 – 2003 bendruose ugdymo planuose papildomas ugdymas apibrėžiamas kaip neprivaloma popamokinė veikla, skirta mokinių meninių, kalbinių, sportinių, mokslinių, techninių ir kitokių gebėjimų ugdymui ir raiškai. Toks papildomojo ugdymo apibrėžimas nepakinta ir 2003 – 2005 metų bendruosiuose ugdymo planuose. Papildomojo ugdymo apibūdinimas 2005 – 2007 metų bendruose ugdymo planuose kinta ir pateikiama sąvoka, kad „papildomas ugdymas – tam tikra neformaliojo švietimo dalis, skirta mokinių saviraiškai ugdyti“ (2005 – 2007 metų Bendrieji ugdymo planai), tačiau pati neformaliojo ugdymo sąvoka nepateikta. 2007 – 2008 mokslo metų bendruose ugdymo planuose papildomo ugdymo sąvoka lieka beveik nepakitusi. Tik šiuose planuose papildomas ugdymas įvardijamas kaip neformaliojo ugdymo „veikla“, o ne „tam tikra neformaliojo švietimo dalis“. Įvardijama ir pati neformaliojo vaikų švietimo sąvoka, kuri apibrėžia neformalųjį vaikų švietimą kaip „vaiko kompetencijų ir asmenybės, gebančios sėkmingai veikti visuomenėje, ugdymas pasirinkta veikla, tenkinant saviraiškos poreikį“. 2008 – 2009 mokslo metų bendruosiuose ugdymo planuose papildomojo ir neformaliojo švietimo sąvoka pakeista į neformalaus ugdymo sąvoką, kuri apibrėžiama taip: „Bendrojo lavinimo mokykloje organizuojama ir mokinio krepšelio lėšomis finansuojama neformaliojo vaikų švietimo veikla, skirta mokinių, pasirinkusių meninę, sportinę, technologinę, sveikatinimo ar panašią veiklą, asmeninėms, socialinėms edukacinėms, profesinėms kompetencijoms ugdyti“ (2008 – 2009 mokslo metų Bendrieji ugdymo planai, 2008).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, priimtame 2003 metais, iki tol buvusi „papildomojo ugdymo“ sąvoka buvo papildyta ir apibrėžta kaip neformalusis vaikų švietimas. Remiantis šiuo dokumentu, neformalųjį ugdymą galima įvardinti kaip vieną iš švietimo, kuris yra organizuojamas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose, sudedamųjų dalių.

Apibendrinat galima teigti, kad neformalusis ugdymas yra nenutrūkstama ir neatskiriama ugdymo dalis, skirta vaikų ir suaugusiųjų intelektualinių, meninių, socialinių ir kitų gebėjimų ugdymui. Neformalusis ugdymas negali kartoti pamokų mokymo turinio ir turi būti organizuojamas taip, kad mokiniams būtų sudarytos sąlygos realizuoti įvairius poreikius, kaupti bendravimo ir bendradarbiavimo patirtį (Kvieskienė, 2000). Kalbant apie bendrojo lavinimo mokyklas, galima sakyti, kad neformalusis ugdymas – tai veikla po pamokų, atitraukianti mokinius nuo tuščio, beprasmiško laiko leidimo, nuo žalingų įpročių, nusikalstamumo, įtakojančių asmenybės, jos poreikių ir vertybinių orientacijų formavimąsi. Mokinio asmenybės tapatumui yra svarbi savarankiška laisvalaikio veikla, nes ji sudaro sąlygas kūrybinėms galioms, iniciatyvumui plėtoti, kaupti gerovinę patirtį, praktiškai taikyti pamokoje įgytas žinias (Papildomojo ugdymas moksleivių socializacijos kontekste, 2001).

3.2. Neformaliojo ugdymo organizavimo principai

Siekiant įgyvendinti neformaliojo vaikų švietimo tikslą: per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005), būtina tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą ir užtikrinti, kad visa sistema funkcionuotų taip, kad mokinys galėtų:

- papildyti, gilinti, plėtoti gebėjimus, įgyjamus nuoseklioje švietimo sistemoje (gimnazijose, licėjuose, jaunimo mokyklose ir kt.) arba kitose formaliose ugdymo institucijose;
- siekti visapusiško išsilavinimo;
- stiprinti motyvaciją, ruošiantis ekonominei veiklai, darbinei ar profesinei karjerai, įgyjant pasirinktų darbinių gebėjimų;
- įgyti papildomų mokslinio darbo įgūdžių, pasiruošti studijuoti aukštesnį išsilavinimą teikiančiose institucijose;
- per meninę, techninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos poreikį;
- brandinti tautinę ir kultūrinę savimonę;
- ugdytis kaip socialinis subjektas: laisvai, nevaržomai bendrauti su savo vienminčiais, jaunesniais ar vyresniais už save, įvairių tautybių, įsitikinimų ir polinkių žmonėmis. (Kvieskienė G., 2000).

Įgyvendinant visus neformaliojo ugdymo keliamus tikslus ir uždavinius, reformuojant Lietuvos švietimą, buvo akcentuojami du svarbiausi neformaliojo ugdymo principai:

- aktyvumo – kuris realizuojamas dviem aspektais: vaikas pats renkasi norimą užsiėmimą ir jame noriai dalyvauja;
- labilumo – kuris užtikrina mokiniui teisę rinktis veiklos pobūdį ar visai jos atsisakyti, nepriklausomai nuo priežasčių.

Būtent, šie du principai turėjo užtikrinti prievartinių elementų eliminavimą iš papildomojo ugdymo sistemos, sudarydami galimybes pozityviam vertybių priėmimui ir įgūdžiams ugdyti (Lietuvos švietimo gairės, 1993).

Didėjant neformaliojo ugdymo svarbai Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) teigiama, kad organizuojant neformalųjį vaikų švietimą būtų laikomasi šių principų:

- aktualumo – neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;
- demokratiškumo – mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius;
- prieinamumo – sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo socialinės padėties;
- individualizavimo – ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;
- savanoriškumo – vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami.

Anksčiau neformaliojo ugdymo veikla buvo labiau orientuota į konkretų „amato“ (dainų, šokių, dailės, sportinės veiklos) išmokimą, buvo siekiama tos veiklos gerų rezultatų. Dabar orientuojamasi į kompetencijų ugdymą per vaikui patinkančią veiklą. Todėl siūloma veikla siekiama plėtoti įvairias kompetencijas, tokias kaip:

- asmenines – savęs pažinimas, savistaba, pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas, savianalizė, saviraiška, sveika gyvensena, atsakomybė už savo veiksmus;
- edukacines (mokymosi) – savarankiškas mokymasis bei informacijos valdymas, mokymasis visą gyvenimą, informacijos gavimas, jos analizavimas bei panaudojimas, mąstymo lankstumas (loginis, kritinis-probleminis, kūrybinis);
- socialines – bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandoje, demokratinių struktūrų ir procedūrų išmanymas, sprendimų priėmimas, konfliktų sprendimas, lygių galimybių įsisąmoninimas, ekologinė savimone;

- profesines – specifinių sričių žinios gebėjimai ir įgūdžiai, supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką, požiūris į veiklos kokybę (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Apskritai, organizuojant neformalųjį ugdymą, laikomasi dar Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) apibrėžtų principų: humaniškumo, demokratiškumo, nacionalumo, atsinaujinimo. Tai reiškia, kad pabrėžiama asmens pasirinkimo laisvė, santykiai yra pagrįsti demokratijos principais, rūpinamasi nacionalumo išsaugojimu bei kultūros puoselėjimu. Ne mažiau svarbu, kad būtų laikomasi lygių galimybių principo. Visiems mokiniams reikia sudaryti vienodas sąlygas tobulinti savo gebėjimus, dalyvauti užimtumo programose, neformaliojo ugdymo veikloje. Ypač tai aktualu skirtingų socialinių sluoksnių vaikams, turintiems elgesio, psichologinių ar kitokių problemų. Taigi, neformaliojo ugdymu siekiama ugdyti demokratiškai organizuotą, kultūringą, savarankišką, atsakingą, humanizmo principais ir bendrosiomis vertybėmis besivadovaujantį, iniciatyvų Lietuvos pilietį.

Neformalusis ugdymas – tai sudėtingas edukacinis reiškinys, kuris apima ne tik būrelių ar klubų veiklą bendrojo lavinimo mokykloje. Veiklos metu mokiniai gali atskleisti ir gilinti savo kūrybinius bei organizacinius gebėjimus, įgyti naujų žinių, mokėjimų ir įgūdžių. Tuo pačiu metu kuriamas ir mokyklos kultūrinis gyvenimas. Pasak I. Zaleckienės, „laisvu nuo pamokų metu mokykla turėtų tapti neformalių susitikimų vieta bendruomenės nariams. Čia visada galėtų būti laukiami apylinkės gyventojai. Tada mokykla taptų bendradarbiavimo tarp mokyklos ir visuomenės židiniu, nes burtų įvairaus amžiaus, įvairių interesų žmones ir visi čia rastų sau užsiėmimą“ (Zaleckienė, 1994, p. 12).

3.3. Neformaliojo ugdymo kryptys ir formos

Žmogus tobulėja, asmenybe tampa tik aktyviai veikdamas kaip subjektas, nes asmenybė formuojasi ne nieko neveikdama ir ne atskirai nuo visuomenės, vien tik dvasiškai tobulėdama. Asmenybę konstruoja ir tobulina jo bendravimo ir veiklos būdas. Suaugęs žmogus, ypač vaikas, vystosi ir tobulėja perimdamas visuomenės patirtį ir sekdamas socialinės aplinkos pavyzdžiais.

Bene dažniausiai atkreipiamas dėmesys į bendravimo galimybes nepamokinėje veikloje, kaip į vieną iš esminių edukacijos galimybės principų. Pasak M. Barkauskaitės (1997), bendravimas yra žmonių tarpusavio sąveika, kurios turinys yra keitimasis informacija įvairiomis komunikacijos priemonėmis, siekiant nustatyti tarpusavio santykius tarp žmonių. Taigi kiekvienas bet kurios organizacijos narys gali ne tik tinkamai atsiskleisti, realizuoti save bendraamžių rate, bet ir mokosi būti tolerantiškas kitų organizacijų nariams.

Didžiausias nepamokinės veiklos privalumas yra tas, kad mokiniai patys gali rinktis jiems patinkančią veiklą. S. Dzenuškaitės (1991) teigimu, mokinių įtraukimas į jiems reikšmingą, įdomią veiklą – svarbi laisvalaikio poveikio asmenybės tapsmui sąlyga, nes asmenybę ugdo tik toji veikla, kurios žmogus imasi labai atsakingai, nori ją tobulinti, jai skiria visas pastangas ir jėgas, su kuria sieja savo tikslus, t.y. toji veikla, kurioje žmogus tampa jos subjektu.

Vaiko asmenybės vystymuisi svarbios žinios, jų perteikimas. Tačiau šiuolaikinė mokykla negali apsiriboti vien tik žinių perteikimu – ji turi funkcionuoti kaip integrali institucija, padedanti formuoti vaiko charakteriui bei idealams, reikštis kūrybiškumui ir gebėjimams. Ugdymo turinys turi būti orientuotas į vaiko sąmonę, poreikius bei polinkius. Todėl reikia didelį dėmesį skirti neformaliajai (papildomai) veiklai. Pagrindinis neformaliojo ugdymo organizavimo tikslas – drauge su šeima ir mokykla ruošti vaiką savarankiškam gyvenimui, plėsti ir tobulinti jo fizines, protines, dorovines - dvasines galias, jo interesus, skatinti visuomeninį aktyvumą. Bendrojo lavinimo mokyklos vykdo įvairaus pobūdžio neformalųjų ugdymą.

Neformaliojo ugdymo veiklos kryptis, vadovaudamasi bendraisiais ir mokyklos ugdymo planais, kiekviena ugdymo institucija nusistato individualiai, atsižvelgdama į socialinius, kultūrinius, ekonominius, psichologinius, pedagoginius poreikius ir galimybes.

Tradicškai galima išskirti šias pagrindines neformalaus ugdymo kryptis:

- meninė (muzikinė, dailės, choreografijos ir kt.);
- mokslinė - pažintinė (techninė, ekonominė, technologinė, saugaus eismo ir kt.);
- sportinė (pasirinktos sporto šakos, turistinė ir kt.);
- sociokultūrinė (etninė, socialinė, pilietinė, kraštotyrinė ir kt.).

Kvietkienė (2000) išskiria dar ir penktąją neformaliojo ugdymo kryptį – hobi. Šiai kryptčiai autorė priskiria ypatingų pomėgių tenkinimą, mėgstamus užsiėmimus, kuriems yra skiriamas laisvalaikis.

Toks skirstymas yra sąlyginis. Kai kurias neformaliojo ugdymo sritis galima priskirti skirtingoms nurodytoms kryptims.

Šiuo metu vis aktualesnė tampa prevencinė ir kryptingo vaikų užimtumo problema, nes daugėja nepilnamečių teisės pažeidėjų. Gerokai padaugėjo mokyklą epizodiškai lankančių bei vartojančių kvaišalus vaikų, blogėja jų sveikata. Todėl vis aktyviau vykdomi įvairūs projektai, kuriuos finansuoja ŠMM, savivaldybės bei kitos institucijos. Įvairi projektinė veikla, teikianti galimybę skatinti turiningą ir prasmingą moksleivių laisvalaikio praleidimą, yra itin reikšminga ir aktuali.

Mokyklos kultūrinis gyvenimas priklauso ne tik nuo regiono ar vietos papročių ir tradicijų, aplinkos, kurioje yra mokykla, bet ir nuo mokytojų, kurie formuoja požiūrį į daugelį vertybių; nuo

jų aktyvumo ir supratimo, kaip ir kokia kryptimi plėtoti neformalųjį ugdymą, kokios formos mokyklos bendruomenei reikalingiausios, priimtinausios (Paulavičiūtė A., 2008).

Pagrindinės ir dažniausiai taikomos neformaliojo ugdymo formos bendrojo lavinimo mokykloje yra būreliai, klubai, studijos, organizacijos, meniniai kolektyvai, stotys, projektinė veikla. Tačiau pasak A. Paulavičiūtės (2008), didžiąją neformaliojo ugdymo dalį sudaro renginiai ir jų organizavimas. Jų organizuojama gana daug ir įvairių. Nėra vieningos renginių klasifikacijos, juos galima skirstyti įvairiu pagrindu. Įvairios šventės, popietės, konkursai, viktorinos, montažai ir kt. populiariausios ir labiausiai paplitusios popamokinės veiklos formos.

Apibendrinat galima teigti, kad kiekviena mokykla, atsižvelgdama į tradicijas, galimybes, poreikius, nusprendžia, kokia kryptimi plėtoti neformalųjį ugdymą, kokios ugdymo formos mokiniams reikalingiausios, priimtinausios. Nesvarbu, kokios krypties veikloje mokinsys dalyvaus, visur turi būti sudarytos sąlygos savarankiškai laisvalaikio veiklai, iniciatyvos plėtotei, kūrybiškumui, pritaikant pamokose gautas žinias.

4. NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖS VEIKSNIAI

Per pastarąjį dešimtmetį parengta gana daug konceptualių valstybės dokumentų, norminančių ir reglamentuojančių Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamą papildomąjį ugdymą. Papildomasis ugdymas kaip ugdymo forma įteisintas Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (1991). Šio ugdymo tikslai ir uždaviniai fiksuoti Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992), kurioje taip pat įvardyti galimi ugdymo būdai. Suformuluota pati papildomojo ugdymo samprata (Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos 1996-04-25 nutarimas, 1996 Nr. 23.), numatytos tam tikros šio ugdymo garantijos (Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų ir apsaugos įstatymas, 1996). Parengta ir patvirtinta Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika (2002), kuria remiantis būtų galima stebėti ir vertinti mokyklos veiklos kokybę. Tačiau iš septynių mokyklos vidaus audito vertinamų sričių nėra nė vienos specialiai skirtos papildomajam ugdymui kaip nuosekliojo ugdymo proceso sudedamajai daliai. Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito tvarkos apraše (2007) jau nurodytas punktas, liečiantis neformalųjį vaikų švietimą (papildomąjį ugdymą), tačiau jis nurodomas tik kaip „Ugdymo ir mokymosi“ srities veiklos rodiklis. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) apibrėžta, kad už neformaliojo vaikų švietimo programų turinį ir kokybę atsako švietimo tiekėjas. Taigi galime pagrįstai teigti, kad esami valstybės strateginiai dokumentai, reglamentuojantys Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų veiklą, negarantuoja organizuojamo neformaliojo (papildomojo) ugdymo kokybės. Nors neformalusis ugdymas, pasak D. Survutaitės (2004), yra sudedamoji ugdymo proceso dalis, turinti įtakos asmenybės formavimui (si), todėl labai svarbi šio proceso kokybė, lemianti ugdymo rezultatus.

Edukacinėje ir kiekvienoje kitoje erdvėje egzistuoja įvairių išorinių bei vidinių veiksnių, trikdančių kokybišką ugdymą bendrojo lavinimo mokyklose, tad reikėtų sistemingai fiksuoti neformaliojo ugdymo būklę, vertinti ir prognozuoti jos kaitą (Survutaitė D., 2004).

Norint užtikrinti kokybę, reikalingas nuolatinis jos vertinimas, kuriam taikomos įvairios švietimo rodiklių sistemos. R. Želvys, V. Būdienė, A. Zabulionis (2003) pateikia EBPO (ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija) švietimo kokybės vertinimo rodiklius (reikia nepamiršti, kad rodikliai nuolat kinta ir jie yra tobulinami atsižvelgiant į individualius mokyklos, visos šalies poreikius):

- Švietimo kontekstas;
- Finansiniai ir žmonių ištekliai;
- Švietimo prieinamumas, aprėptis ir tęstinumas;
- Mokymosi aplinka ir mokyklų organizavimas;
- Švietimo padariniai individui, visuomenei ir darbo rinkai;

- Mokinių laimėjimai.

Neformalusis ugdymas yra specifinis, jei lyginsime su bendruoju ugdymu. Taigi ir neformaliojo ugdymo kokybės matavimas – specifinis. Tačiau nėra visuotinai pripažinto neformaliojo ugdymo kokybės užtikrinimo sistemos, todėl kiekviena mokykla laikydama Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) nurodytų principų, bei siekdama, kad būtų įgyjamos kompetencijos per pasirinktos krypties veiklą, pati renkasi neformaliojo ugdymo turinį, organizavimo būdus, veiklos formas, bei numato kokybės užtikrinimo modelį. Jų pasirinkimą sąlygoja mokyklos tradicijos, bendruomenės (mokinių, tėvų, visuomenės) poreikiai, intelektualiniai ir materialiniai resursai, mokyklos kultūrinė aplinka.

Galima būtų teoriškai apibrėžti svarbiausius neformaliojo ugdymo kokybę lemiančius veiksnius.

Geras mokyklos socialinis klimatas. Anot D. Survutaitės (2004), apibrėžti kokybišką neformalųjį ugdymą yra nelengva. Tačiau matuoti neformaliojo ugdymo kokybę yra įmanoma, nors mokiniai ir nevertinami balais, netikrinami kontroliniais darbais ar kt. Neformaliojo ugdymo kokybės rodikliai gali būti ne tik materialūs laimėjimai konkursuose, varžybose, olimpiadose, bet ir moralūs – mokinių, jų tėvų, kartu visos mokyklos bei vietos bendruomenės savijauta, pasitenkinimas ugdymo veiklą, nors R. Gudynas (2009) mano, kad šiuolaikiškas švietimo kokybės užtikrinimas neįmanomas be mokinių pasiekimų įvertinimo. Reikėtų pažymėti, kad mokykla atsakinga ne tik už akademinis mokinio pasiekimus (žinių, gebėjimų ir nuostatų įgijimą), bet ir socializaciją, kuri priklauso nuo mokinio patirčių mokykloje. Mokykla – antroji vaiko bendruomenė, į kurią jis patenka po šeimos ir kurioje socializuojasi, įgauna tam tikrus elgesio, bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis įgūdžius. Mokyklos bendruomenė – dinamiška, santykinai savivaldi, priklausanti nuo greitai besikeičiančių principų grupė, kurios dinamiškumas sąlygojamas bendruomenės narių, jų tarpusavio santykių. Kiekvienam mokiniui mokyklos bendruomenė dažniausiai yra artimiausia socialinė aplinka (po šeimos), kurioje pasireiškia jo gebėjimai, vyksta aktyvus socializacijos procesas (Kvieskienė G., 2003). Vadinasi, kuriant teigiamą mikroklimatą bendrojo lavinimo mokykloje, yra sudaromos palankios sąlygos pozityviam mokinių socializacijos procesui. O bendrojo lavinimo mokyklos mikroklimatą įvardinti kaip kokybės rodiklį galime remdamiesi bendrojo lavinimo mokyklos auditu (metodika, tvarkos aprašu, įsivertinimu), nes viena iš tyrimo sričių yra mokyklos mikroklimatas.

Tinkamas ugdymo proceso organizavimas (prieinamumas, turinio atitikimas poreikiams). Apie neformaliojo ugdymo kokybę galima spręsti ir iš to, ar pasirinkta veikla prieinama mokiniams, ar veiklos turinys atitinka poreikius, ar įdomiai vykdoma, ar patenkinti ta veikla mokiniai, nes jie yra tiesioginiai neformaliojo ugdymo kaip paslaugos vartotojai. Bet koks neformaliojo ugdymo proceso organizavimas turi prasidėti nuo mokinių poreikių suvokimo.

Poreikių ir norų patenkinimas lemia pasitenkinimą bet kokia veikla (Everard, Morris, 1997). Jeigu ugdymo institucija sudaro sąlygas mokinių poreikių tenkinimui, mokiniai jaučia dvasinį pasitenkinimą savo veikla ir aktyviai įsijungia į ugdymo(si) procesą. Neformaliojo ugdymo veikla yra ta terpė, kurioje vaikas gali plėtoti siektinas įgyti kompetencijas, nes šioje veikloje tradiciškai ir plačiau integruojami įvairūs dalykai, atsižvelgiama į mokinio papildomus kultūrinius interesus ir gebėjimus. Tai skatina mokymosi motyvaciją ir suteikia papildomų įgūdžių ir žinių (Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija, 2008).

Kvalifikuoti pedagogai. Vienas iš svarbiausių mokinių ugdymo tikslų yra gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti. Bendravimas, kaip sąveikos su aplinka forma, yra neatskirama asmenybės ir jos raiškos dalis. Bendravimo kultūra šia prasme yra viena svarbiausių neformaliojo ugdymo priemonių ir vienas svarbiausių ugdymo tikslų. Vaikų išgyvenimai, jų savijauta tiesiogiai priklauso nuo pedagogų ir mokinių tarpusavio ryšių ypatumų, nuo pedagoginio vadovavimo stiliaus, t.y. nuo to, kokios yra pedagogo veiklos ir bendravimo priemonės, būdai ir metodai. Vadinas, reikalingas geras išsilavinęs specialistas, visapusiškai kultūringas žmogus. Pasak Ramanekienės (2002), kai mokinių grupei vadovauja gabus, kurią nors meninio ar techninio ugdymo kryptį išmanęs pedagogas, užsiėmimų nauda vaikui neišmatuojama. Mokslinės literatūros analizė bei pedagoginė praktika parodė, kad pokyčiai, atsiradę pertvarkant mokyklą, neformaliajam ugdymui, deja, nebuvo naudingi. Papildomo ugdymo valandų paskirstymo, apmokėjimo sistema lėmė, kad pasigendama būrelių vadovų, turinčių specialų vienos iš papildomų kryptų pasirengimą. Todėl, pasak Paulavičiūtės (2000), dabar popamokinė veikla, jos sėkmė dar labiau priklauso nuo mokyklos administracijos ir ypač nuo mokytojų entuziazmo, pasišventimo mokyklai ir mokiniams.

Materialiniai ištekliai. Tai vienas iš neformaliojo ugdymo kokybę lemiančių faktorių. Priemonės, materialinė bazė reikalinga patenkinti mokinių poreikius bei užtikrinti pilnavertišką neformaliojo ugdymo organizavimą. Tačiau Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) pažymima, kad bendrojo lavinimo mokykloje nesudaromos sąlygos arba neturima pakankamai galimybių užtikrinti neformaliojo švietimo veiklos pasirinkimo. Be to, lėšos dažnai naudojamos ne pagal paskirtį. Apie finansinių išteklių stoką atkreipia dėmesį ir neformaliojo ugdymo veiklos organizatoriai mokyklose atliktame Popamokinės veiklos veiksmingumo (2003) tyrime.

Mokykloje reikalingas veiklos (proceso) kokybės ir veiklos pasiekimų (rezultatų), priimtinausių konkrečiai bendruomenei, matavimo sistemos sukūrimas. Tuo labiau, kad neformaliojo ugdymo galutiniai rezultatai pastebimi tik po tam tikro laiko (intelektinių gebėjimų ugdymo, socializacijos ir kt. veiklos). Pasak D. Survutaitės (2004), tikslinga matuoti ne tik galutinius rezultatus, bet ir veiklos procesą.

Neformaliojo ugdymo kokybe turi rūpintis ne vien pedagogai, mokiniai, jų tėvai bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenės nariai, bet ir aukštesnės švietimo sistemos grandis bei visuomenė.

5. NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

5.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo tikslas – nustatyti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje. Siekiant įgyvendinti šį tikslą buvo analizuojama mokslinė literatūra, švietimo dokumentai, organizuota anketinė apklausa Kėdainių rajono dviejų bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams, bei jų vadovams, atsakingiems už neformalųjį ugdymą.

Darbe naudojami du tyrimo tipai: *veiklos ir aprašomasis*. Realizuojami du veiklos tyrimo etapai: situacijos analizė ir sprendimų paieška, rengiant rekomendacijas. Aprašomojo tyrimo objektas yra aplinka, sąlygos ir įvykiai, tikslas – parodyti būklę aprašant, sužinoti dabartinę situaciją. Praktinio pritaikomumo atžvilgiu tai yra taikomasis tyrimas todėl, kad jis padės rasti praktinius aktualios problemos sprendimus (Charles, 1999).

Norint atskleisti mokinių poreikius, jų tenkinimo galimybes, išryškinti neformaliojo ugdymo organizavimo problemas bendrojo lavinimo mokykloje, parengtas empirinio tyrimo instrumentas mokiniams – struktūrizuota anketa (1 PRIEDAS) ir klausimynas mokyklos vadovams (2 PRIEDAS).

Anketinės apklausos metodas pasirinktas, kadangi tokiu būdu patogiau apklausti didelį žmonių skaičių bei gauti konkrečią respondentų nuomonę į pateiktus klausimus. Pagrindinis duomenų masyvas remiasi mokinių anketinės apklausos rezultatais. O vadovų apklausa atlieka papildymo funkciją.

Tyrimo dalyvavo dvi Kėdainių rajono mokyklos (Kėdainių rajone esanti mokykla – A ir Kėdainių mieste esanti mokykla – B). Apklausti 163 respondentai: 67 mokyklos A, 94 mokyklos B mokiniai po 1 mokyklos A ir mokyklos B vadovai atsakingi už neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje.

Siekiant išsiaiškinti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje sudaryta anketa mokiniams panaudojant kintamuosius reikalingus tyrimo analizei. Anketos parengtos remiantis darbo teorinėje dalyje minėtais darbais ir tyrimais (D. Survutaitė (2004), R. Gudynas (2009), G. Kvieskienė (2003), „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ (2003), „Mokiniai, dalyvaujantis neformaliajame ugdyme“ (2005)).

Anketos įžangoje pateikiama informacija, koku tikslu vykdoma ši apklausa. Anketą sudaro 20 klausimas: 18 iš jų yra uždarojo tipo. Jie leidžia maksimaliai išvengti apklausėjų įtakos atsakymams, be to, į tokius klausimus lengva atsakyti žmonėms, kuriems sunku išreikšti savo mintis, nuomonę. 1 klausimas - pusiau uždarojo tipo, tai toks klausimų tipas, kai respondentams

paliekama vietos po klausimo dar kitiems galimiems atsakymų variantams, pastaboms, papildymams (Broom, 1992). 1 klausimas yra atvirojo tipo. Atsakymai į juos nereikalauja specialaus mokinių pasirengimo.

Pirmasis klausimų blokas yra demografinio pobūdžio, kai siekiama išsiaiškinti tiriamųjų lytį, klasę, kurioje mokosi, gyvenamąją vietą (1)

Kitus klausimus galima susisteminti taip:

- klausimai, kuriuose įvardijami mokinių lankomi neformaliojo ugdymo užsiėmimų tipai (temos), mokiniai nurodo, ar dalyvauja neformaliojo ugdymo veikloje ir kokioje veikloje jie dalyvauja po pamokų, kur ta veikla yra organizuojama (2, 3, 4);
- klausimai, kuriuose nusakomi užsiėmimų pasirinkimo poreikiai (motyvai) ir jų tenkinimas (5, 6, 7, 11, 15, 16, 17, 18);
- klausimai apie neformaliojo ugdymo organizavimą (8, 9, 10, 12, 13, 14, 20);
- klausimai, paaiškinantys nedalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje priežastis (19).

Atsakydami į šiuos klausimus respondentai vertina lankomų užsiėmimų sąlygas, jų poreikių tenkinimą, nusako, dėl kokių priežasčių jie nedalyvauja neformaliojo ugdymo veikloje arba dėl kokių priežasčių nustojo lankyti vieną ar kitą užsiėmimą. Teikė pasiūlymus dėl bendrojo lavinimo mokyklos neformaliojo ugdymo veiklos gerinimo.

Mokinių atranka – atsitiktinė. Atsitiktinės atrankos pagrįstai yra laikomos patikimesnėmis už tikslines, nes kiekvienas generalinės visumos narys, šiuo atveju kiekvienas mokinys, turi galimybę pakliūti į imtį. Apklauso metu buvo išdalinta 170 anketų mokiniams, grįžo 161 (anketų grįžtamumas 94,7 %) ir 2 anketos, mokyklos vadovams (abi anketos buvo užpildytos). Tokia anketų grįžtamumo kvota gali būti laikoma gera.

Rengiant klausimyno uždaruosius klausimus buvo naudojamos *vardų (nominalinės), ir ranginės (arba eiliškumo) skalės*, todėl įverčių tarpusavio ryšiams nustatyti pasirinktas χ^2 kriterijus, apskaičiuojamas Pirsono (*Pearson*) koreliacijos koeficientas. Taikomas koreliacijos koeficientas: 0.00 – 0.19 – labai silpnas tarpusavio ryšys, 0.20 – 0.39 – silpnas ryšys, 0.40 – 0.69 – vidutinis ryšys, 0.70 – 0.89 – stiprus ryšys, 0.90 – 1.00 – labai stiprus tarpusavio ryšys (A. Jakaitienė, 2009). Daugeliu atveju taikyti įprasti aprašomosios statistikos metodai (absoliutiniai ir santykiniai dažniai) t. y. analizuojami kiekvieno atsakymų į anketos klausimus *varianto dažnis* ir *kiekvieno atsakymo procentinis dažnis*, kuris gaunamas kiekvieno atsakymo variantų skaičių dalijant iš stebėjimų skaičiaus, t. y. bendro apklausiamų respondentų skaičiaus.

Gauti duomenys buvo apdoroti taikant *SPSS for Windows* programą (Statistical Package for Social Science, 17 versija).

Vadovams apklausti skirtą anketą sudaro 12 atvirojo tipo klausimų, kuriais siekiama išsiaiškinti neformaliojo ugdymo organizavimo mokykloje aspektus. Klausimus galima susisteminti taip:

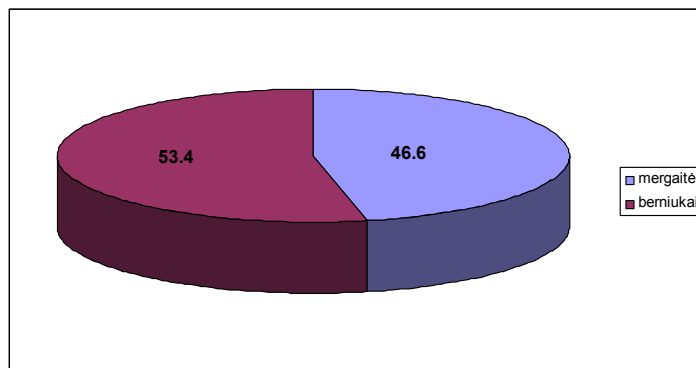
- klausimai, kuriuose aiškinamasi kaip vadovai sužino apie mokinių poreikius ir galimybes juos patenkinti (3, 4,);
- klausimai apie neformaliojo ugdymo organizavimą (1, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 12);
- klausimai apie mokinių nedalyvavimo priežastys neformaliojo ugdymo veikloje ir skatinimo priemones dalyvauti joje (6, 11).

Atsakydami į šiuos klausimus mokyklos vadovai nurodė, kuo remiantis ir kaip organizuoja neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje, kokiais būdais išsiaiškina apie mokinių poreikius, pageidavimus, ar juos pilnai patenkina, su kokiomis kliūtimis ir sunkumais susiduria, organizuojant neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje.

5.2. Tiriamųjų demografinė charakteristika

Tyrimo dalyvavo 161 dviejų Kėdainių rajono (kaimo ir miesto) mokyklų 5 – 12 klasių mokiniai. Tai pat 2 apklaustų mokyklų vadovai (direktoriaus pavaduotojai ugdymui), kurie yra atsakingi už neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje. Kadangi tik keliems respondentams (vadovams) pateiktas klausimynas ir jis skirtas išryškinti neformaliojo ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje problemas lyginant neformaliojo ugdymo tiekėjų (vadovų) bei gavėjų (mokinių) pateiktus duomenis, vadovų demografiniai duomenys nėra statistiškai patikimi, todėl jie nepateikiami.

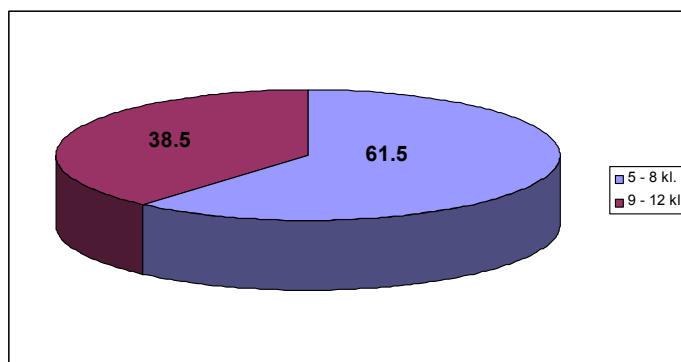
Toliau aptariami mokinių demografiniai duomenys. 1 pav. pateiktas respondentų pasiskirstymas pagal lytį.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N= 161)

Apklausoje dalyvavo 161 respondentų, iš jų 46.6 % (n = 75) mergaičių/merginų ir 53.4 % (n = 86) berniukų/vaikinų. 2009 – 2010 m. m. Kėdainių rajone mokėsi 5285 mokiniai, iš jų 2832 mergaičių, 2453 – berniukų.

2 pav. pateikiamas respondentų pasiskirstymas pagal klasių koncentrus.

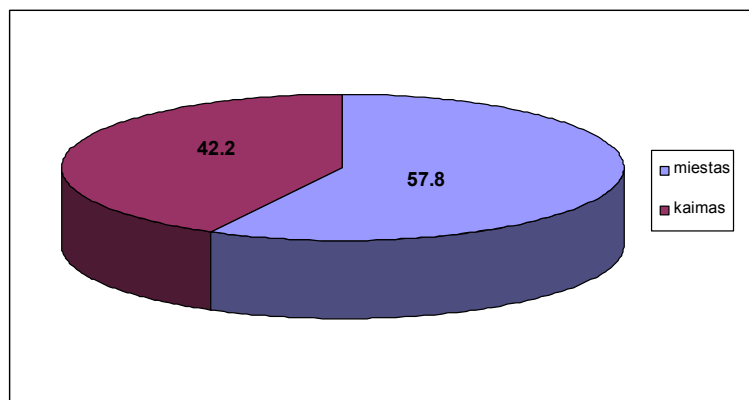
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal klasių koncentrus (N=161)

Tyrimo dalyvavo skirtingas skaičius mokinių pagal klases:

- 5 – 8 klasių - 99 (61.5 %) mokiniai;
- 9 – 12 klasių – 62 (39.5 %) mokiniai.

Didesnį 5 – 8 klasių mokinių skaičių lėmė tai, kad mokykla A yra pagrindinė, joje nesimoko vyresniųjų klasių mokiniai, o mokykloje B buvo apklausos žemesniųjų ir vyresniųjų klasių mokiniai.

Viena iš svarbių sąlygų vaikui renkantis neformaliojo ugdymo užsiėmimus – gyvenamoji vieta. Analizuojant duomenis, svarbus demografinis bloko aspektas yra respondentų gyvenamoji vieta (3 pav.).

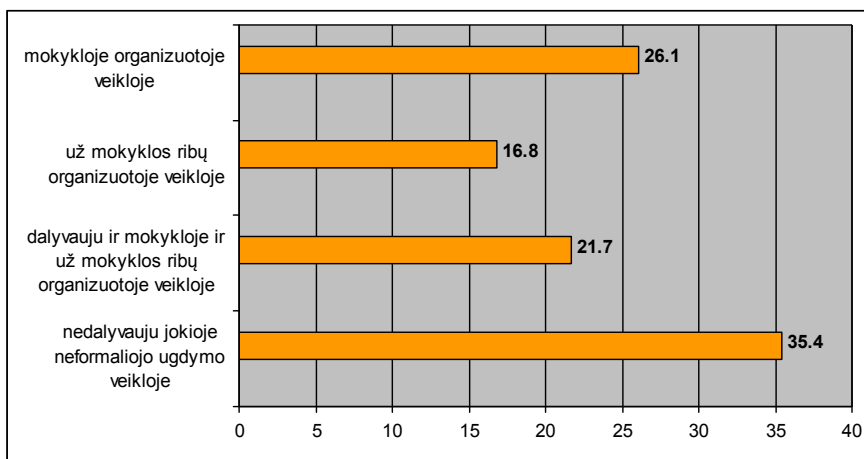
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Apklausoje dalyvavusių respondentų gyvenamoji vieta vaizduojama 3 pav. Daugiausia tyrime dalyvavusių respondentų 57.8 % (n = 93) gyvena mieste, kita dalis 42.2 % (n = 68) kaime.

Mieste esanti mokykla teikia paslaugas ir aplinkiniuose kaimuose gyvenantiems vaikams, taip yra, nes kaime besimokantys mokiniai įgiję pagrindinį išsilavinimą, toliau mokytis turi važiuoti į mieste esančias mokyklas. Kitas svarbus momentas yra, kad nemaža dalis kaimo mokykloje besimokančių mokinių važinėja į mokyklą iš šalia esančių kaimų.

5.3. Neformaliojo ugdymo prieinamumas

Siekiant išsiaiškinti neformaliojo ugdymo būklę Kėdainių rajono mokyklose, svarbu išanalizuoti neformalaus ugdymo užsiėmimų lankomumą (4 pav.).

4 pav. Neformaliojo ugdymo lankomumas ir vieta (%)

Išanalizavus duomenis paaiškėjo, kad 64.6 % apklaustų respondentų lanko neformaliojo ugdymo užsiėmimus. Iš jų 26.1 % (n = 42) - mokykloje organizuotoje veikloje, 16.8 % (n = 27) - ne mokykloje organizuotoje veikloje, 21.7 % (n = 35) respondentų nurodė, kad dalyvauja ir mokykloje ir už mokyklos ribų organizuotoje veikloje, 35.4 % (n = 57) respondentų nurodė, kad nedalyvauja jokiaje neformaliojo ugdymo veikloje. Šio tyrimo gauti rezultatai rodo, kad neformaliojo ugdymo veikloje nedalyvauja 0.6 % mažesnis skaičius mokinių, lyginant su respublikos vidurkiu. ŠMM atlikto tyrimo metu „Mokiniai dalyvaujantis neformaliajame švietime“ (2008) rezultatai parodė, kad neformaliajame švietime nedalyvauja 36 % 5 – 11 klasių mokinių. Nepaisant gauto mažesnio nelankymo procento, lyginant su respublikos vidurkiu,

gautas rezultatas rodo, kad Kėdainių rajone yra pakankamai didelis procentas mokinių, nelankančių papildomojo ugdymo veiklos.

Kad duomenys apie neformaliojo ugdymo užsiėmimų lankomumą būtų išsamesni, palygintas respondentų pasiskirstymas pagal lytį (1 lentelė).

1 lentelė

Neformaliojo ugdymo lankomumas pagal lytį

Dalyvavimas neformaliojo ugdymo veikloje	n	%	Lytis			
			mergaitė/mergina	%	berniukas/vaikinas	%
Mokykloje organizuotoje veikloje	42	26.1	24	14.9	18	11.2
Už mokyklos ribų organizuotoje veikloje	27	16.8	9	5.6	18	11.2
Dalyvauju ir mokykloje ir už mokyklos ribų organizuotoje veikloje	35	21.7	19	11.8	16	9.9
Nedalyvauju jokioje neformaliojo ugdymo veikloje	57	35.4	23	14.3	34	21.1

Gauti duomenys, rodo, kad mokyklos organizuotoje veikloje dalyvauja 14.9 % mergaičių, 11.2 % berniukų, už mokyklos ribų organizuotoje veikloje dalyvauja 5.6 % mergaičių, 11.2 % berniukų, dalyvauja ir mokyklos ir už mokyklos ribų organizuotoje veikloje 11.8 % mergaičių, 9.9 % berniukų, nedalyvauja jokioje neformaliojo ugdymo veikloje 14.3 % mergaičių, bei 21,1 % berniukų.

Analizuojant gautus rezultatus pastebėta, kad daugiausiai neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje renkasi moteriškos lyties respondentės, o neformaliojo ugdymo veiklą už mokyklos ribų daugiau renkasi vyriškosios lyties respondentai. Panašus skaičius respondentų (tiek mergaitės, tiek berniukai) nurodė, kad renkasi neformaliojo ugdymo veiklą ir mokykloje, ir už mokyklos ribų. Jokios neformaliojo ugdymo veiklos daugiausiai nelanko berniukai. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas labai silpnas tarpusavio ryšys tarp respondentų lyčių ir jų pasiskirstymo dalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje ($r = 0.138$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$.

Neformaliojo ugdymo užsiėmimų lankomumo pasiskirstymo duomenų rezultatai gali priklausyti nuo respondentų gyvenamosios vietos. Todėl šie duomenys yra svarbus (2 lentelė).

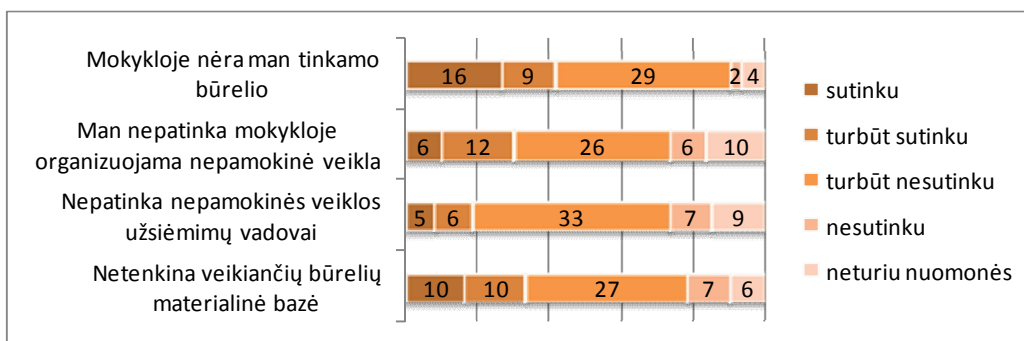
Neformaliojo ugdymo lankomumo pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Dalyvavimas neformaliojo ugdymo veikloje	Gyvenamoji vieta			
	miestas		kaimas	
	n	%	n	%
Mokykloje organizuotoje veikloje	20	12.4	22	13.7
Už mokyklos ribų organizuotoje veikloje	14	8.7	13	8.1
Dalyvauju ir mokykloje ir už mokyklos ribų organizuotoje veikloje	19	11.8	16	9.9
Nedalyvauju jokioje neformaliojo ugdymo veikloje	40	24.8	17	10.6

Lyginant neformaliojo ugdymo lankomumo pasiskirstymo duomenys pagal gyvenamąją vietą pastebėta, kad panašus respondentų skaičius nurodė, jog renkasi mokykloje organizuojamą veiklą (mieste gyvenantys – 12.4 %, kaime – 13.7 %), tai pat panašus skaičius respondentų nurodė, kad renkasi veiklą organizuotą už mokyklos ribų (mieste gyvenantis – 8.7 %, kaime – 8.1 %). Nedidelis skirtumas yra ir tarp atsakiusių, kad dalyvauja ir mokykloje, ir už mokyklos ribų organizuotoje veikloje (mieste gyvenantys – 11.8 %, kaime – 9.9 %). Netikėtas rezultatas gautas lyginant duomenis tarp nedalyvaujančių jokioje neformaliojo ugdymo veikloje ir mieste bei kaime gyvenančių respondentų. Kad nedalyvauja jokioje neformaliojo ugdymo veikloje nurodė mieste gyvenančių 24.8 % (n = 40), kaime 10.6 % (n = 17) respondentų (žr. 2 lentelė). Atsižvelgiant į tai, kad dauguma kaime gyvenančių mokinių važinėja į mokymosi įstaigą, buvo tikėtasi, kad jie sudarys didesnę procento dalį jokios neformaliojo ugdymo veiklos nelankančių respondentų. Aktyvesnį kaime gyvenančių respondentų dalyvavimą neformaliojo ugdymo veikloje, galėjo lemti tai, jog kaimo vietovėje nevyksta jokia visuomeninė veikla, skirta mokiniams ir joje galėtų dalyvauti po pamokų.

Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas labai silpnas ryšys tarp dalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje pasiskirstymo ir respondentų gyvenamosios vietos ($r = 0.115$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$.

Šiuo tyrimu siekiama ištirti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje, todėl svarbu išsiaiškinti respondentų pasirinkimo motyvus neformaliojo ugdymo veiklos už mokyklos ribų (5 pav.).

5 pav. Motyvai renkantis neformaliojo ugdymo veiklą ne mokykloje (N = 60)

Neformaliojo ugdymo veiklos užsiėmimus už mokyklos ribų renka 37.3 % visų apklaustų respondentų. Tai nemaža mokinių dalis. Išanalizavus ir palyginus 5pav. pateiktus duomenis pastebėta, kad mokinių nuomonė skirtinga, tačiau didesnis skaičius mokinių nemano, kad mokykloje organizuota veikla juos netenkina. Vis dėl to, iš gautų rezultatų galima spręsti, kad mokiniai renka ne mokykloje organizuotą neformaliojo ugdymo veiklą, dėl norimo būrelio nebuvimo (n = 25) ir netenkinančios veikiančių būrelių materialinės bazės (n = 20).

ŠMM tyrimas „Mokiniai dalyvaujantys neformaliajame švietime“ (2008) parodė, kad didžioji dalis mokinių (63.7 %) renka neformalaus ugdymo veiklą mokykloje ir tik 36.3 % - neformaliojo švietimo įstaigose. Pati populiariausia neformaliojo ugdymo veikla yra sportinė, ypač krepšinis. Dažniausiai šią veiklą renka berniukai. Antroje ir trečioje vietoje yra meninė neformaliojo ugdymo veikla (muzika, dailė ir šokiai). Šioje veikloje dominuoja mergaitės. Kitos neformaliojo ugdymo veiklos, ypač jaunimo organizacijos, intelekto lavinimo, gamtos, tautinės kultūros Lietuvoje nėra labai populiarios. Analizuojant, neformaliojo ugdymo veiklos pasiskirstymą tarp Kėdainių rajone apklaustų mokinių, gauti panašūs rezultatai, tačiau pastebėti ir esminiai skirtumai (3 lentelė).

3 lentelė

Mokinių neformaliojo ugdymo veiklų pasirinkimas

Veikla	Lanko mokykloje		Lanko ne mokykloje	
	Dalis nuo visų respondentų (%)	n	Dalis nuo visų respondentų (%)	n
Meninio ugdymo	19.9	32	8.7	14
Sportinė	18.6	30	16.1	26
Mokslinė - pažintinė	13	21	9.3	15
Sociokultūrinė	3.1	5	1.2	2
Jaunimo organizacijos	5	8	1.2	2
Projektinė veikla	13	21	3.7	6

Kaip ir atliktame ŠMM tyrime „Mokiniai dalyvaujantys neformaliajame švietime“ (2008), didžioji apklaustų mokinių dalis renkasi neformaliojo ugdymo veiklą organizuojama mokykloje. Lyginant su respublikoj populiariausiomis veiklomis, Kėdainių rajone tarp pasirinktų neformaliojo ugdymo veiklų tai pat populiariausios sportinė (n = 56) ir meninio ugdymo (n = 46), mažiau populiarios mokslinė – pažintinė (n = 36), projektinė (n = 27), mažiausiai mokinių tarpe populiarios jaunimo organizacijos (n = 10) bei sociokultūrinė veikla (n = 7) (3 lentelė).

Paklausti mokyklos vadovai apie neformaliojo ugdymo veiklos pasiūlą bei pasiūlos trūkumą teigia, kad daugiausiai mokykloje meninės raiškos ir sportinės krypties būrelių, tai apsprendžia mokinių poreikiai, bei šių sričių specialistų gausa. Trūkstamą veiklą mokykloje vadovai nurodė skirtingą: dramos būrelio, bei jaunimo organizacijų nebuvimą. Kaip priežastį įvardina pedagogų entuziazmo trūkumą organizuoti šiuos užsiėmimus.

Neformaliojo ugdymo užsiėmimų pasirinkimas pagal lytį pateikiamas 4 lentelėje.

4 lentelė

Neformaliojo ugdymo užsiėmimų pasirinkimas pagal lytį

Veikla	Lanko mokykloje				Lanko ne mokykloje			
	Mergaitė		Berniukas		Mergaitė		Berniukas	
	%	n	%	n	%	n	%	n
Meninio ugdymo	28	21	12.8	11	16	12	2.3	2
Sportinė	16	12	20.9	18	9.3	7	22.1	19
Mokslinė - pažintinė	17.3	13	9.3	8	1.3	1	16.3	14
Sociokultūrinė	5.3	4	1.2	1	1.3	1	1.2	1
Jaunimo organizacijos	5.3	4	4.7	4	1.3	1	1.2	1
Projektinė veikla	14.7	11	11.6	10	4	3	3.5	3

Lyginant užsiėmimų pasiskirstymą pagal lytį, išryškėja, kad populiariausią neformaliojo ugdymo veiklą (sporto būrelį) daugiausiai renkasi berniukai (n = 37) ir panašus jų pasirinkimo skaičius pasiskirstęs tarp šios organizuojamos veiklos mokykloje (n = 18) ir už mokyklos ribų (n = 19). Meninio ugdymo veiklą daugiausiai renkasi mergaitės (n = 33), didesnis jų skaičius (n = 21) nurodė pasirinkusios mokykloje organizuotą veiklą. Skirtingai nuo ŠMM atlikto tyrimo duomenų, kuriame mokslinė – pažintinė neformaliojo ugdymo veikla yra tarp nepopuliariųjų pasirinkimo variantų, šiame tyrime tai trečia pagal lankomumą. Šią veiklą daugiau rinkosi berniukai (n = 22), bet ji trečioje vietoje ir tarp mergaičių (n = 14). Įdomu tai, kad dauguma berniukų rinkosi mokslinę – pažintinę veiklą organizuojamą ne mokykloje, o mergaitės – mokykloje organizuotą veiklą. Toliau analizuojant duomenys pastebima, kad projektinė veikla yra ketvirta, pagal populiarumą, didžioji dauguma respondentų (n = 21) šį neformaliojo ugdymo užsiėmimą renkasi organizuojamą mokykloje. Mažiausiai mokinių susidomėjimo sulaukia sociokultūrinė veikla ir jaunimo organizacijos. Jas renkasi vos keletas apklaustų respondentų.

Tokie rezultatai rodo, kad mokiniams pilietinio ugdymo, etninė, kraštotyrinė veikla nėra patraukli, todėl užima menką vietą neformaliajame ugdyme, nors ugdant visapusišką asmenybę, sąmoningą visuomenės narį, jos manytina yra svarbios.

Apskaičiavus Pirono koreliacijos koeficientą rastas silpnas ryšys tarp sociokultūrinės veiklos ($r = 0,312$), stiprus ryšys tarp projektinės veiklos ($r = 0,830$) ir mergaičių, labai stiprus ryšys tarp jaunimo organizacijos ($r = 0,975$) ir abiejų lyčių respondentų šios neformaliojo ugdymo veiklos pasirinkimo. Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$.

Remiantis gautais duomenimis, galima spėti, kad mergaitės labiau linkusios rinktis sociokultūrinę, bei projektinę veiklą nei berniukai. Kad ir nedidelis procentas mokinių renkasi projektinę veiklą, tačiau ją renkasi vienodas skaičius mergaičių ir berniukų.

Galima teigti, kad respondentų neformaliojo ugdymo užsiėmimų pasirinkimo pasiskirstymui įtakos turi gyvenamoji vieta. Turėtume atkreipti dėmesį į tai, kad apklaustoje kaimo mokykloje mokinių skaičius nėra didelis, taigi ir nedidelis neformaliojo ugdymo valandų skaičius. Tai lemia menka užsiėmimų pasirinkimo įvairovę, bei dalinį mokinių poreikių tenkinimą. Duomenys kaip respondantai pasiskirsto į užsiėmimus pagal gyvenamą vietą pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

Neformaliojo ugdymo užsiėmimų pasirinkimas pagal gyvenamą vietą

Veikla	Lanko mokykloje				Lanko ne mokykloje			
	Miestas		Kaimas		Miestas		Kaimas	
	%	n	%	n	%	n	%	n
Meninio ugdymo	9.7	9	33.8	23	9.7	9	7.4	5
Sportinė	22.6	21	13.2	9	11.8	11	22.1	15
Mokslinė - pažintinė	11.8	11	14.7	10	7.5	7	11.8	8
Sociokultūrinė	4.3	4	1.5	1	2.2	2	-	-
Jaunimo organizacijos	2.2	2	8.8	6	2.2	2	-	-
Projektinė veikla	10.8	10	16.2	11	6.5	6	-	-

Apklausos metu gauti duomenys rodo, kad meninio ugdymo būrelius daugiausiai renkasi kaime gyvenantys respondentai, tuo tarpu sportinę veiklą – gyvenantys mieste. Pastebima, kad sportinę veiklą kaime gyvenantys respondentai renkasi organizuotą ne mokykloje. Galima būtų paaiškinti, kad tokį pasirinkimą lėmė prasta sportinė materialinė bazė (apklaustoje kaimo mokykloje nėra sporto salės). Mokslinę - pažintinę veiklą renkasi panašus skaičius respondentų tiek gyvenančių mieste, tiek kaime. Įdomu tai, kad sociokultūrinę, projektinę veiklą, jaunimo organizacijas gyvenantys kaime renkasi tik organizuojamą mokykloje, kai tuo tarpu gyvenantys mieste šias veiklas renkasi ir mokykloje, ir už jos ribų.

Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas labai silpnas ryšys tarp projektinės veiklos ($r = 0,071$), jaunimo organizacijų ($r = 0,079$), sportinės ($r = 0,111$) ir respondentų pasiskirstymo pagal gyvenamąją vietą. Silpnas tarpusavio ryšys rastas tarp sociokultūrinės veiklos ($r = 0,276$) ir mieste gyvenančių respondentų, vidutinio stiprumo ryšys tarp mokslinės – pažintinės veiklos ($r = 0,532$) bei respondentų gyvenančių kaime. Ryšys statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$.

Gautas rezultatas rodo, kad sociokultūrinę veiklą daugiau renkasi mieste gyvenantis respondentai, kai tuo tarpu kaime gyvenantis – mokslinę-pažintinę.

Respondentai dalyvaujantys neformaliojo ugdymo veikloje pateikė savo nuomonę apie motyvus, kurie juos paskatino rinktis užsiėmimus (6 lentelė).

6 lentelė

Motyvai skatinantys rinktis neformaliojo ugdymo užsiėmimus (%)

Motyvai	Labai svarbu	Svarbu	Nelabai svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Atrasti (sukurti) ką nors naujo	16.1	26.1	11.2	5.6	3.1
2. Išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą / veiklą	25.5	26.7	6.8	3.1	0.6
3. Įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų	32.2	17.4	6.8	5	0.6
4. Bendradarbiauti su bendraamžiais, būti komandos nariu	20.5	22.4	13.7	3.7	1.9
5. Kuo daugiau sužinoti ir išmokti	34.2	19.9	6.2	2.5	-
6. Parodyti kitiems, ką sugebu (moku)	23.6	18.6	12.4	6.2	1.2
7. Būti pripažintu bendraamžių ir / ar artimųjų, mokytojų	18	19.3	13.7	8.7	2.5
8. Greitai ir lengvai gauti kuo daugiau naudos (pasiekti trokštamų rezultatų)	18.6	28	12.4	1.9	1.2
9. Pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius	13.7	18.6	13	8.7	7.5
10. Ši veikla naudinga galvojant apie būsimą profesiją	31.1	13	9.3	6.2	1.9

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, didžioji apklaustųjų respondentų dalis, dalyvaujančių neformaliojo ugdymo veikloje, gali aiškiai nurodyti motyvus, dėl kurių rinkosi lankomus užsiėmimus. Iš lankančių neformaliojo ugdymo veiklą neatsakiusių į pateiktus teiginius buvo labai nedaug 3,8 %.

Analizuojant teiginius, kuriems respondentai pritarė, galima matyti, kad mokinių motyvai ir interesai nukreipti į konkrečios veiklos rezultatus: kuo daugiau sužinoti ir išmokti, įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų, pasirinktos veiklos naudą galvojant apie būsimą profesiją, išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą. Šiek tiek žemesnėje pozicijoje yra motyvai susiję su noru parodyti savo gebėjimus kitiems. Dar žemesnėse pozicijose lieka motyvai susiję su bendradarbiavimu ir noru būti komandos nariu, naudos ir trumpalaikių rezultatų siekimu, noru

būti pripažintam. Žemiausioje vietoje yra atrasti ką nors naujo ir aplinkinių lūkesčių pateisinimo motyvai.

Motyvų svarba, renkantis neformaliojo ugdymo veiklą, lemia vaikų vystimosi kontekstas: mokinių amžiaus tarpsnis, lyčių skirtumai, aplinkos (valstybės, gyvenamosios vietovės, socialinės aplinkos) kultūros.

Siekiant, kad tyrimo duomenys būtų išsamesni, palyginti mergaičių ir berniukų motyvai renkantis užsiėmimus (7 lentelė).

7 lentelė

Motyvų svarba pagal lytį (%)

Motyvai	Mergaičių teigiami atsakymai	Berniukų teigiami atsakymai
1. Atrasti (sukurti) ką nors naujo	11	15
2. Išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą / veiklą	18.8	21.8
3. Įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų	23.8	28.7
4. Bendradarbiauti su bendraamžiais, būti komandos nariu	14	19
5. Kuo daugiau sužinoti ir išmokti	29.7	24.7
6. Parodyti kitiems, ką sugebu (moku)	17	21
7. Būti pripažintu bendraamžių ir / ar artimųjų, mokytojų	14	15
8. Greitai ir lengvai gauti kuo daugiau naudos (pasiekti trokštamų rezultatų)	14	16
9. Pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius	10.1	12.1
10. Ši veikla naudinga galvojant apie būsimą profesiją	25.2	25.2

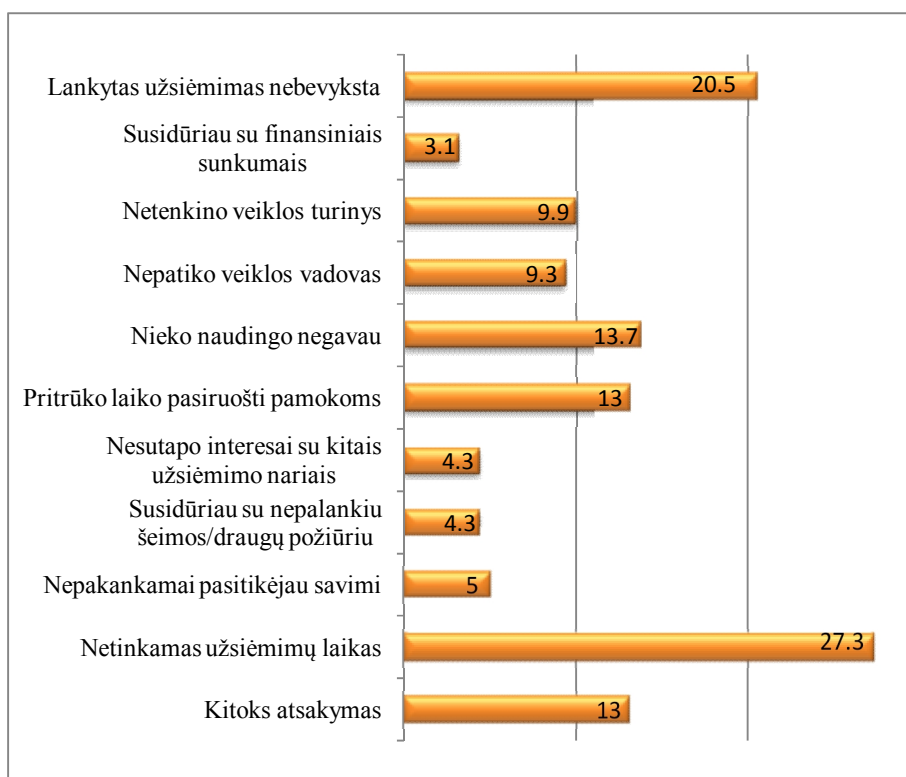
Lyginant mergaičių ir berniukų atsakymus, išryškėjo tendencija, kad abiejų lyčių atstovai pirmumą teikia tiems patiems poreikiams. Aukščiausiose pozicijose išlieka noras kuo daugiau sužinoti ir išmokti (mergaitės – 29.7 %, berniukai – 24.7%), įgyti pasitikėjimą siekiant geresnių rezultatų (mergaitės – 23.8 %, berniukai – 28.7 %), vienodai vertina veiklos naudingumą galvojant apie būsimą profesiją (mergaitės – 25.2 %, berniukai – 25.2 %). Tačiau galima pastebėti, jog mergaitėms svarbiau yra daugiau sužinoti, išmokti, veiklą sieti su nauda galvojant apie profesiją, tuo tarpu berniukams svarbiau yra įgyti pasitikėjimą, vienodai svarbu kuo daugiau sužinoti ir išmokti, bei veiklą sieti su nauda galvojant apie profesiją. Pastebima ir tai, kad berniukai labiau linkę tenkinti savęs išreiškimo, pripažinimo, aplinkinių pateisinimo poreikius.

Išryškėjusius pasirinkimo motyvų skirtumus tarp mergaičių ir berniukų, galima aiškinti, kaip orientaciją į skirtingas sėkmės sritis. Pasak N. L. Gage, D. C. Berliner (1994) mergaitėms

svarbesnis tarpusavio santykių, bendravimo sėkmė, negu noras, kad pasisektų konkurencinėje veikloje, kas būdinga berniukams. Nevienodus dviejų lyčių siekius galima numanyti, žinodami skirtingus biologinius ir socialinius vyro ir moters vaidmenis.

Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas labai silpnas ryšys tarp motyvų: atrasti (sukurti) ką nors naujo ($r = 0.092$), kuo daugiau sužinoti ir išmokti ($r = 0.054$), parodyti kitiems, ką sugebu (moku) ($r = 0,054$), būti pripažintu bendraamžių ir / ar artimųjų, mokytojų ($r = 0.067$), pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius ($r = 0.073$) ir motyvų svarbos pasiskirstymo pagal lytį. Silpnas ryšys rastas tarp motyvo įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų ($r = 0.382$) ir berniukų, veiklos naudingumo galvojant apie būsimą profesiją ($r = 0.450$) ir abiejų lyčių respondentų, greitai ir lengvai gauti kuo daugiau naudos (pasiekti trokštamų rezultatų) ($r = 0.491$) ir berniukų, vidutinio stiprumo ryšys tarp poreikio bendradarbiauti su bendraamžiais, būti komandos nariu ($r = 0.646$) ir berniukų nuomonės, kad tai svarbus motyvas renkantis neformaliojo ugdymo veiklą. Ryšys statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0.05$.

Neformaliojo ugdymo veikloje nedalyvauja 35.4 % apklaustų mokinių. Respondentai, kurie atsakė, jog nedalyvauja jokio neformaliojo ugdymo veikloje, nurodė nedalyvavimo priežastys (16 pav.)

16 pav. Nedalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje priežastys (%)

Svarbiausiomis iškritimo iš neformaliojo ugdymo priežastimis respondentai įvardijo netinkamą užsiėmimų laiką (27.3 %) bei tai, kad lankytas užsiėmimas nebevyksta (20.5 %), tai organizaciniai barjerai. Toks rezultatas išryškino du su neformaliojo ugdymu susijusius aspektus – netinkamas neformaliojo ugdymo užsiėmimų laikas, bei iš dalies netinkama neformaliojo ugdymo veiklos pasiūla.

Kita svarbi mokinių iškritimo iš neformaliojo ugdymo veiklos priežastis yra asmeniniai barjerai, naudos negavimas (13,7 %). Nemaža respondentų dalis nurodė, kad pritrūko laiko pasiruošti pamokoms (13 %), nurodė kitas pasitraukimo iš neformaliojo ugdymo pasitraukimo priežastys (13 %) (respondentų kalba netaisyta):

Nusibodo.

Mutavo balsas ir nebegalėjau dainuoti.

Nes neturiu galimybės važinėti.

Neįdomu.

Trūksta užsiėmimo veiklos.

Liga.

Pasikeitė vadovai.

Mažiausiai įtakos pasitraukti iš neformaliojo ugdymo veiklos turėjo praktiniai barjerai, susidūrimas su finansiniais sunkumais.

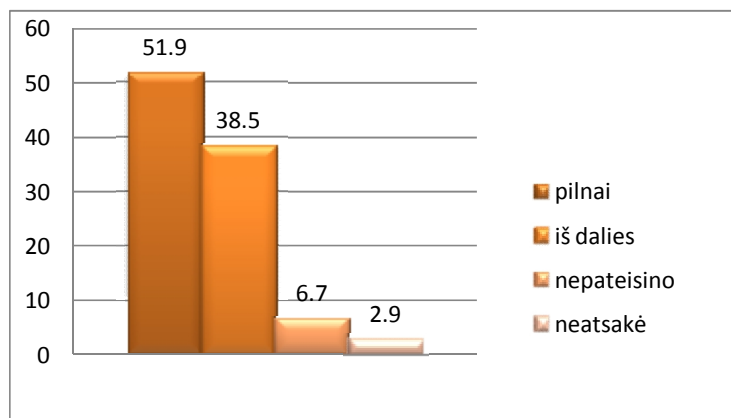
Apibendrintai galima teigti, kad neformaliojo ugdymo organizuotoje veikloje mokykloje mokiniai nedalyvauja dėl organizacinių barjerų, netinkamo užsiėmimo laiko, važinėjantiems mokiniams sudėtingas susisiekimasis. Mažiausiai įtakos neformaliojo ugdymo veikloje turi praktiniai barjerai.

Paklausti vadovai, kas jų nuomone lemia norą/nenorą dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje, mano kad norą dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje jų manymu, lemia įdomi, naudinga, patraukli veikla, autoritetingas būrelio vadovas, gerai apgalvotas organizacinis darbas. O nenorą dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje lemia, motyvacijos stoka, apatiškumas aplinkai.

Pasiteiravus kokiomis priemonėmis skatina mokinius dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje, mokyklų vadovai teigė, kad būrelių vadovai skatinami organizuoti mokiniams patrauklią, įdomią veiklą, taip pat sudaromos sąlygos mokiniams savo gebėjimus paviešinti, atskleisti įvairių renginių metu. Šioje vietoje reikėtų paminėti, kad ne visi mokiniai nori dalyvauti renginiuose, tiksliau jų metu pasirodyti (dainuoti, šokti ir pan.), tačiau mokyklose tradicijomis tapę baigiamieji mokslo metų koncertai, neformaliojo ugdymo dalyvius verčia (nenorinčius) juose dalyvauti, nes neformaliojo ugdymo vadovas priverstas atsiskaityti už

užsiėmimų veiklą. Daugumai mokinių tai tampa nedalyvavimo priežastimi neformaliajame ugdyme.

Renkantis neformaliojo ugdymo užsiėmimus mokiniai siekia patenkinti savo poreikius. Todėl užsiėmimų veikla sietina su tam tikrais lūkesčiais (6 pav.).

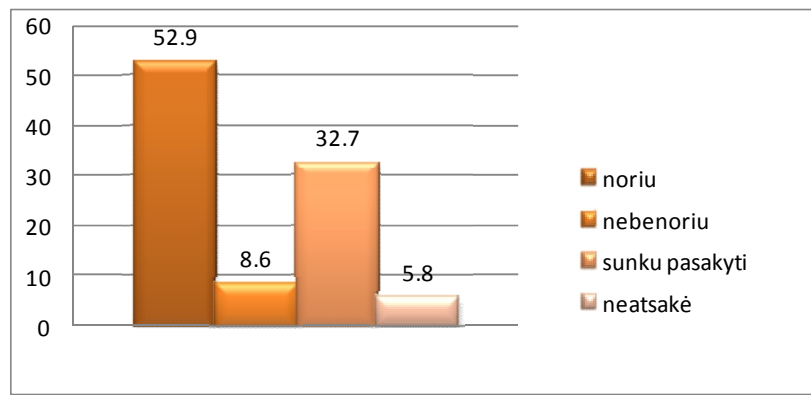

6 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos įvertinimas (%)

Kėdainių rajone atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog 51.9 % respondentų nurodė, kad pasirinktoji neformaliojo ugdymo veikla pilnai patenkino jų lūkesčius. 38.5 % teigė, kad jų lūkesčiai buvo patenkinti iš dalies. Maža dalis apklaustųjų nurodė, kad jų lūkesčiai nepateisinti. Neatsakiusių į pateiktą klausimą respondentų buvo nedaug 2.9 %. Lyginant su 2003 m. tyrimo metu gautais rezultatais, galima pastebėti, kad mokinių patenkinusių savo lūkesčius procentas mažesnis. Tai leidžia manyti, apie sumažėjusį neformaliojo ugdymo veiklos kokybiškumą.

2003 m. atlikto tyrimo „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ gauti rezultatai parodė, kad labiausiai pasiteisinti lūkesčiai buvo tų mokinių, kurie kryptingai rinkosi neformaliojo ugdymo veiklą, žinodami, ko toje veikloje siekia ir ko iš jos tikisi. Užsiėmimai pateisino lūkesčius maždaug 60-65% mokinių.

Apie mokinių poreikių tenkinimą neformaliojo ugdymo pasirinktuose užsiėmimuose galima spręsti ir iš pateiktų atsakymų į klausimą ar ateityje lankys apklausos metu lankomą neformaliojo ugdymo užsiėmimą (7 pav.).

7 pav. Respondentų nuomonė apie užsiėmimų lankymą ateityje (%)

Daugiau kaip pusė apklaustų respondentų (52.9 %) teigia, kad norėtų ateityje lankyti tuos pačius užsiėmimus, kuriuos lankė apklausos metu. Nebenorinčių lankyti tos pačios neformaliojo ugdymo veiklos buvo 8.6 %, 2.9 % neatsakė į klausimą. 32.7 % respondentų buvo sunku pasakyti ar norės ar nenorės lankyti pasirinktą užsiėmimą ateityje.

Palyginus abiejuose paveiksluose pateiktus duomenys (žr. 6, 7 pav.), galima pastebėti, kad tik truputi daugiau nei pusė apklaustų respondentų tenkina savo poreikius pasirinktoje neformaliojo ugdymo veiklose, yra pateisinti jų lūkesčiai ir lankomą veiklą žadą rinktis ateityje. Tačiau palygint ir nemaža dalis apklaustų respondentų tenkina savo poreikius tik iš dalies ir jiems sunku pasakyti ar lankys pasirinktą veiklą ateityje.

Pateikti vadovų atsakymai apie mokinių poreikių tenkinimą organizuojant neformalųjį ugdymą, parodė, kad mokykloje B (mieste esanti mokykla) veikla organizuojama sudarant sąlygas mokinių kryptingai laisvalaikio plėtotei. Tuo tarpu mokykloje A (kaime esanti mokykla) apklausti vadovai teigia, kad neformaliojo ugdymo veikla organizuojama įvairiomis kryptimis: meninės raiškos, sporto, intelektualinio ugdymo, sveikos gyvensenos, patriotinio ugdymo. Iš anksčiau aptartų tyrimo duomenų žinoma, kad mokiniai nėra linkę rinktis sveikos gyvensenos, patriotinio ugdymo veiklas. Galima pagrįstai manyti, kad šios mokyklos organizuojama neformaliojo ugdymo veikla nukreipta į mokyklos pasirinktos ugdymo krypties įgyvendinimą, o ne į mokinių poreikių tenkinimą.

Teorinėje darbo dalyje buvo kalbėta, kad mokykloje neformalusis ugdymas dažniausiai suprantamas, kaip būrelių, klubų, studijų, organizacijų veikla. Tačiau į neformalųjį ugdymą įeina ir įvairaus pobūdžio renginiai: šventės, popietės, konkursai, montažai ir kt. Respondentų buvo paprašyta įvertinti mokykloje organizuojamų renginių veiklos turinį, įvairovę, jų naudą, organizacinį aspektą (8 lentelė).

Neformaliojo ugdymo veiklos (renginių) įvertinimas (%)

Veiklos įvertinimas	Sutinku	Turbūt sutinku	Neturiu nuomonės	Turbūt nesutinku	Nesutinku	N
1. Įdomi	45.3	34.2	9.3	2.5	6.2	157
2. Nuolat atnaujinama, pateikiamos naujovės	28	28.6	23.6	5	6.2	147
3. Naudinga	47.2	28	13.7	2.5	3.7	153
4. Įvairi (didelis pasirinkimas)	26.1	29.2	20.5	6.8	8.7	147
5. Gerai organizuota	31.1	29.8	21.1	3.7	7.5	150

Pateikti duomenys parodė, kad dauguma mokinių, teigiamai vertina mokykloje organizuojamus renginius. Daugiausiai pritarimo sulaukė teiginiai, kad veikla yra naudinga, įdomi, gerai organizuota. Tokie pat rezultatai buvo gauti 2003 m. atlikto tyrimo „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ metu. Mažiau teigiamai įvertintas veiklos nuolatinis atnaujinimas, mažiausiai - veiklos įvairumas (didelis pasirinkimas). Su pateiktais teiginiais nesutinka tik maža dalis mokinių. Dėmesį reikėtų atkreipti ir į tai, kad nepaisant daugumos mokinių teigiamo įvertinimo, nemažas procentas pasisakė neturintys nuomonės vertinant mokyklos organizuojamą veiklą (renginius), tai rodo mokinių abejingumą ir nesidomėjimą mokykloje vykstančia veikla.

Palyginome neformaliojo ugdymo veiklos (renginių) vertinimą, pagal respondentų gyvenamąją vietą (9 lentelė).

Neformaliojo ugdymo veiklos (renginių) įvertinimas pagal gyvenamąją vietą (%)

Gyvenamoji vieta	Veiklos įvertinimas					N
	Sutinku	Turbūt sutinku	Neturiu nuomonės	Turbūt nesutinku	Nesutinku	
1. Įdomi						
Miestas	21	23.6	5.7	1.9	4.5	157
Kaimas	25.5	11.5	3.8	0.6	1.9	
2. Nuolat atnaujinama, pateikiamos naujovės						
Miestas	16.3	19.7	14.3	2.7	4.1	147
Kaimas	14.3	11.6	11.6	2.7	2.7	
3. Naudinga						
Miestas	26.8	17.6	8.5	1.3	2.6	153
Kaimas	22.9	11.8	5.9	1.3	1.3	
4. Įvairi (didelis pasirinkimas)						
Miestas	13.6	21.8	12.2	3.4	6.1	147
Kaimas	15	10.2	10.2	4.1	3.4	
5. Gerai organizuota						
Miestas	15.3	21.3	13.3	1.3	5.3	150
Kaimas	18	10.8	9.3	2.7	2.7	

Lyginant gautus duomenis pastebėta, kad didesnis procentas respondentų, nurodžiusių, jog neformaliojo ugdymo veikla yra įdomi, įvairi bei gerai organizuota, gyvena kaime. Tuo tarpu didesnis procentas mieste gyvenančių respondentų mano, kad neformaliojo ugdymo veikla yra naudinga bei nuolat atnaujinama, pateikiamos naujovės. Anksčiau tyrime gautas rezultatas parodė, jog didesnis procentas mieste gyvenančių respondentų nedalyvauja jokiaje neformaliojo ugdymo veikloje, tai pat didesnis procentas šių respondentų neturi nuomonės vertinant neformaliojo ugdymo veiklą. Tai rodo, esant problemą, nes mieste gyvenantys respondentai turi geresnes sąlygas dalyvauti neformaliajame ugdyme, nei kaime gyvenantis mokiniai.

Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas labai silpnas ryšys tarp neformaliojo ugdymo veiklos įvertinimo požymio: įdomi ($r = 0.055$) bei gerai organizuota ($r = 0,201$) ir respondentų pasiskirstymo pagal gyvenamąją vietą. Silpnas ryšys ($r = 0.400$) tarp kaime gyvenančių respondentų ir jų nuomonės apie neformaliojo ugdymo veiklos įvairumo pakankamumą. Stiprus ryšys pastebėtas tarp veiklos požymio naudingumo ($r = 0,872$), labai stiprus ryšys tarp nuolatinio veiklos atnaujinimo ($r = 0,919$) ir mieste gyvenančių respondentų šių požymio įvertinimo. Ryšys statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0.05$.

Apibendrinat galima teigti, kad kaime gyvenantys respondentai iš mokykloje organizuojamos neformaliojo ugdymo veiklos (renginių) išskiria įdomios veiklos požymį, kai tuo tarpu mieste gyvenantys respondentai, išskiria naudingumo ir nuolatinio atnaujinimo požymius.

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad mokiniai supranta neformaliojo ugdymo veiklos naudą. Pabandėme išsiaiškinti kaip jie vertina kiek neformalusis ugdymas naudingas, pateiktoms interesantų grupėms (10 lentelė).

10 lentelė

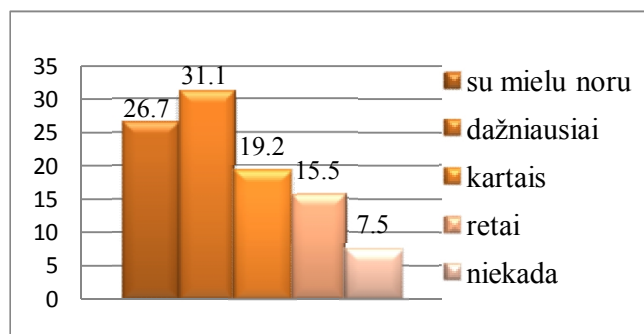
Neformaliojo ugdymo nauda (%)

Veikla	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1. Jaunimui	69.6	23	1.9	1.9
2. Tėvams	8.7	27.3	40.4	14.3
3. Mokytojams	19.3	31.1	32.3	8.1
4. Organizatoriams	18.6	37.3	24.8	8.7
5. Valstybei	11.2	19.9	40.4	17.4
6. Pačiam dalyvaujančiam	59.6	22.4	5	6.8

Didžiausią naudą iš neformaliojo ugdymo veiklos, respondentų manymu turi jaunimas 92.6 %, bei pats dalyvaujantysis 82 %. Sudarant reitingų lentelėje, trečioje vietoje nurodytume neformaliojo ugdymo organizatorius (55.9 %), mokytojus (50.4 %). Tėvus, kaip naudos gavėjus nurodė 36 % visų apklaustų respondentų. Kad valstybė mažiausiai susijusi su neformaliojo ugdymo veiklos naudos gavimu mano 31.1 % apklaustųjų. Toks gautas rezultatas rodo, jog yra nepakankamai dėmesio skiriama etnokultūros, pilietiškumo ugdymui, nors abiejuose tyrime dalyvavusiose mokyklose yra po kelis būrelius šios krypties užsiėmimų, tačiau mokinių pasirenkančių šiuos užsiėmimus procentas itin mažas.

Apibendrinant gautus rezultatus, galima teigti, kad apklausti respondentai mato jiems neformaliojo ugdymo nešama naudą, bet nemato naudos, kurią minėtoms tikslinėms grupėms atneša visapusiškai išugdytas žmogus. Galima manyti, kad mokiniai labiau suprastu neformaliojo ugdymo svarbą, plėtojant savo gebėjimus, jei suprastu visuminę neformaliojo ugdymo naudą.

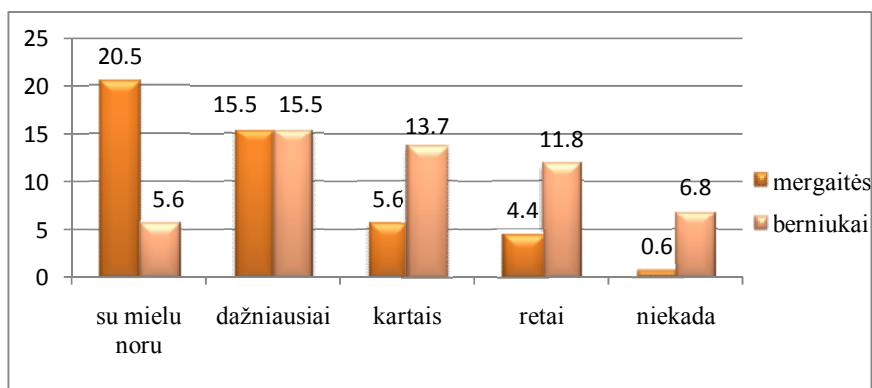
Įvairūs renginiai yra neatsiejama mokyklos gyvenimo, kaip ir neformaliojo ugdymo dalis. Todėl apklausoje buvo tikslinga išsiaiškinti respondentų aktyvumą, dalyvaujant mokyklos bendruomenės gyvenime (8 pav.).

8 pav. **Dalyvavimas mokyklos renginiuose (%)**

Apklausoje rezultatai parodė, kad 26.7 % respondentų teigia, kad su mielu noru dalyvauja mokyklos renginiuose, 31.1 % - dažniausiai, tai sudaro 57.8 % visų apklaustųjų. Tuo tarpu apie nenorą dalyvauti mokyklos renginiuose pasisako 42.2 % apklaustų respondentų. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad daugiau mokinių renkasi neformaliojo ugdymo užsiėmimus (64.6 %), nei dalyvavimą mokyklos renginiuose (57.8%).

Lyginant respondentų norą dalyvauti mokyklos renginiuose pagal lytį (žr. 9 pav.),

9 pav. Dalyvavimo mokyklos renginiuose pasiskirstymas pagal lytį (%)

Pastebima, kad mergaitės aktyvesnės dalyvaujant mokyklos organizuojamose renginiuose, nei berniukai. Su mielu noru renginiuose dalyvauja 20.5 % mergaičių, kai tuo tarpu tą patį atsakymą teigiamai pažymėjo tik 5.6 % berniukų. Kad dažniausiai renginiuose dalyvauja nurodė vienodas skaičius respondentų, tiek mergaičių, tiek berniukų (po 15.5 %). Teiginius nurodančius nedalyvavimą renginiuose žymėjo vis mažesnis apklaustų mergaičių skaičius. Kai tuo tarpu berniukų skaičius buvo žymiai didesnis lyginant su mergaitėmis.

Siekiant išsiaiškinti priežastys lemiančias mokinių nenorą dalyvauti mokykloje organizuojamoje neformaliojo ugdymo veikloje, bei renginiuose, pasiteiravome ko respondentai pasigenda mokykloje (11 lentelė).

11 lentelė

Respondentų nuomonė apie trūkumus neformaliojo ugdymo veikloje (%)

Veikla	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1. Kultūrinių renginių	17.4	20.5	46	9.3
2. Daugiau sportinių šakų	25.5	38.5	20.5	8.1
3. Ugdomųjų renginių	11.8	35.5	36	6.8
4. Veiklos susijusios su turizmu (kelionės, žygiai ir t.t.)	37.9	28.6	20	8.1
5. Kūrybiškesnių vadovų	13	36	29.8	12.4
6. Savirealizacinės veiklos	9.9	31.1	36.6	12.4
7. Šiltesnių tarpusavio santykių tarp vadovų ir dalyvių	18.6	29.8	31.7	11.8

Gauti duomenys atskleidė, kad apklausti respondentai, mokykloje organizuojamoje veikloje labiausiai pasigenda veiklos susijusios su turizmu, daugiau sportinių šakų. Iš anksčiau pateiktų duomenų yra žinoma, kad sportinė veikla yra populiariausia mokinių tarpe. Gauti

rezultatai rodo, kad mokiniams ši veikla yra įdomi ir naudinga, tai rodo, kad mokiniams trūksta šios veiklos įvairovės bei renginių. Mažiausiai respondentai mokykloje pasigenda kultūrinių renginių. Vertinant kitus pateiktus teiginius, respondentų skaičius, vertinant tiek teigiamai ar neigiamai, pasiskirstė beveik vienodai: kūrybiškesnių vadovų pasigenda 49 % apklaustų respondentų, 42.2 % su šiuo teiginiu nesutinka, ugdomųjų renginių pasigenda 47.3 % respondentai, 42.8 % šios veiklos netrūksta, savirealizacinės veiklos pasigenda 41 %, šios veiklos netrūksta 49 % respondentų. Panašus skaičius apklaustųjų pasiskirstęs vertinant dalyvių ir vadovų tarpusavio santykius. 48.4% respondentų pasigenda šiltesnių tarpusavio santykių, 43.5 % šiam teiginiui nepitaria. Apklausoje dalyvavę mokyklų vadovai paprašyti įvertinti mokinių ir mokytojų tarpusavio santykius, juos vertina gerai (respondentų kalba netaisyta):

Tiek mokytojai, tiek mokiniai įsilieja į mokyklos gyvenimą, bendradarbiauja tarpusavyje.

Vyrauja nuoširdūs mokinių, mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiai, skatinamas bendruomeniškumas, tarpusavio pagalba. Labai didelis dėmesys skiriamas naujai atvykusių mokinių adaptacijai, mokinių saugumui.

Palyginus mokinių ir vadovų vertinimus, matyti, kad vadovai mokyklos socialinį klimatą vertina žymiai geriau, nei patys mokiniai.

Pateikę bendrus duomenys ko respondentai pasigenda neformaliojo ugdymo veikloje mokykloje, palyginome duomenų pasiskirstymą pagal lytį (12 lentelė).

**Respondentų nuomonė apie trūkumus neformaliojo ugdymo veikloje
pasiskirstymas pagal lytį (%)**

Lytis	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	N
1. Kultūriniai renginiai					
Mergaitė	8.7	10	26	0.7	150
Berniukas	10	12	23.3	9.3	
2. Daugiau sportinių šakų					
Mergaitė	9.4	18.8	14.1	4	149
Berniukas	18.1	22.8	8	4.7	
3. Ugdomųjų renginių					
Mergaitė	7.4	20.8	14.8	2	149
Berniukas	5.4	17.4	24.2	5.4	
4. Veiklos susijusios su turizmu (kelionės, žygiai ir t.t.)					
Mergaitė	22.9	11.8	9.8	3.3	153
Berniukas	17	18.3	11.8	5.2	
5. Kūrybiškesnių vadovų					
Mergaitė	6.8	19.7	15	4.8	147
Berniukas	7.5	19.7	17.7	8.8	
6. Savirealizacinės veiklos					
Mergaitė	4.1	17.9	18.6	4.8	145
Berniukas	6.9	16.5	22.1	8.9	
7. Šiltesnių tarpusavio santykių tarp vadovų ir dalyvių					
Mergaitė	12.1	13.5	16.2	4	148
Berniukas	8.1	18.9	18.2	8.8	

Analizuojant duomenys išryškėjo, kad mergaitės geriau vertina neformaliojo ugdymo veiklą, nei berniukai. Berniukai mokykloje organizuotoje veikloje labiausiai pasigenda sporto šakų įvairovės, antroje vietoje pažymėjo, veiklos susijusios su turizmu stoka. Mergaitės nurodė pasigendančios tų pačių veiklų, kaip berniukai, tik skirtingai nuo jų pirmoje vietoje nurodo veiklos susijusios su turizmu, antroje vietoje sporto šakų įvairovės stygių. Apklausoje dalyvavusiose mokyklose organizuojami sportinės veiklos užsiėmimai (mokykloje A – sporto būrelis, mokykloje B – krepšinio, kvadrato, aerobikos būreliai), bet remiantis gautais rezultatais, mokiniai pageidauja daugiau ir įvairesnių šios krypties užsiėmimų.

Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas labai silpnas ryšys tarp sportinių šakų įvairovės ($r = 0,164$), ugdomųjų renginių ($r = 0.211$), veiklos susijusios su turizmu ($r = 0.219$). Silpnas ryšys rastas tarp teiginio šiltesnių vadovo ir dalyvaujančių tarpusavio santykių ($r = 0.327$) ir mergaičių nuomonės, kad jų trūksta neformaliajame ugdyme. Vidutinio stiprumo ryšys tarp savirealizacinės veiklos ($r = 0.589$), stiprus ryšys tarp kūrybiškesnių vadovų ($r = 0.838$) ir berniukų nuomonės, kad šių komponentų trūksta neformaliojo ugdymo veikloje. Ryšys statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0.05$.

Apibendrinant galima teigi, kad mergaitės pasigenda šiltesniu vadovų ir dalyvaujančių tarpusavio santykių, kai berniukai labiau pasigenda savirealizacinės veiklos, bei kūrybiškesnių vadovų.

5.4. Neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo kokybė

Apklausoje dalyvavę abiejų mokyklų vadovai, teigia neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje organizuoja remiantis Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, bendrieji ugdymo planai, kurie apsprendžia neformaliojo ugdymo valandų skaičių. Vienas vadovų papildė, kad neformaliojo ugdymo organizavimą tai pat lemia ir turimos krepšelio lėšos, mokyklos tradicijos, mokinių poreikiai, materialinė bazė.

Paklausus respondentų, lankančių neformaliojo ugdymo užsiėmimus mokykloje, kaip juos tenkina neformaliojo ugdymo organizavimas mokykloje, gauti tokie rezultatai (13 lentelė).

13 lentelė

Neformaliojo ugdymo organizavimo tenkinimas (%)

Sąlygos	Pilnai tenkina	Tenkina	Nesu tikras	Netenkina	Visiškai netenkina	N
1. Informacija apie užsiėmimą	28.4	52.9	16.7	2	-	102
2. Mokytojo veiklos organizavimas	25.7	43.6	28.7	2	-	101
3. Užsiėmimų turinys (programa)	23.8	47.5	23.8	3	2	101
4. Užsiėmimų laikas	26	35	22	13	4	100
5. Užsiėmimų vieta (klasė, erdvė)	30	44	17	7	2	100
6. Įdomios priemonės, jų pakankamumas	25	40	27	8	-	100
7. Bendravimas su vadovu	30	52	13	5	-	100
8. Bendravimas su kitais užsiėmimų nariais	39	45	9	3	4	100

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, labiausiai respondentus neformaliojo ugdymo veikloje tenkina bendravimas su kitais užsiėmimo nariais, vadovu, informacija apie užsiėmimą. Taip pat respondentus tenkina užsiėmimų vieta (klasė, erdvė), užsiėmimų turinys, mokytojo veiklos organizavimas, priemonių įdomumas ir pakankamumas. Po keletą procentų respondentų netenkina viena ar kita sąlyga, didesnis skaičius (13 %) pastebimas prie sąlygos klausiančios apie užsiėmimų laiką. Kad visiškai netenkina neformaliojo ugdymo organizavimas, pažymėtojo keletas procentų respondentų, atitinkamai pažymėdami juos netenkinančias sąlygas (užsiėmimų turinys, užsiėmimų laikas, užsiėmimų vieta, bendravimas su kitais užsiėmimų nariais). Nemažas procentas respondentų teigė, jog nėra tikri, kad juos tenkina neformaliojo ugdymo organizavimo sąlygos. Toks mokinių požiūris gali lemti nenorą lankyti neformaliojo ugdymo užsiėmimus.

Palyginome neformaliojo ugdymo organizavimo tenkinimą pagal lytį (14 lentelė).

14 lentelė

Neformaliojo ugdymo organizavimo tenkinimo pasiskirstymas pagal lytį (%)

Lytis	Pilnai tenkina	Tenkina	Nesu tikras	Netenkina	Visiškai netenkina	N
1. Informacija apie užsiėmimą						
Mergaitė	15.7	26.5	6.9	1	-	102
Berniukas	12.7	26.5	9.8	1	-	
2. Mokytojo veiklos organizavimas						
Mergaitė	13.9	23.8	10.9	1	-	101
Berniukas	11.9	19.8	17.8	1	-	
3. Užsiėmimų turinys (programa)						
Mergaitė	12.9	25.7	8.9	1	1	101
Berniukas	10.9	21.8	14.8	2	1	
4. Užsiėmimų laikas						
Mergaitė	11	17	11	9	2	100
Berniukas	15	18	11	4	2	
5. Užsiėmimų vieta (klasė, erdvė)						
Mergaitė	18	24	5	3	-	100
Berniukas	12	20	12	4	2	
6. Įdomios priemonės, jų pakankamumas						
Mergaitė	12	21	13	4	-	100
Berniukas	13	19	14	4	-	
7. Bendravimas su vadovu						
Mergaitė	20	23	6	1	-	100
Berniukas	10	29	7	4	-	
8. Bendravimas su kitais užsiėmimų nariais						
Mergaitė	22	22	3	1	2	100
Berniukas	17	23	6	2	2	

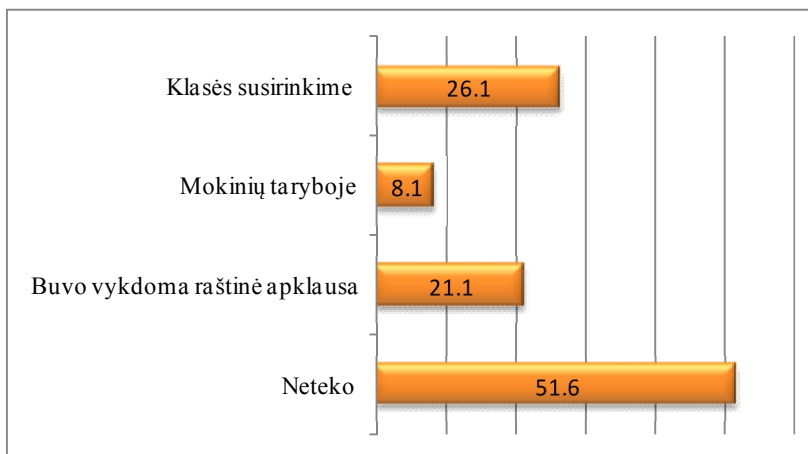
Lyginant duomenys galima pastebėti, kad mergaitės palankiau vertina neformaliojo ugdymo veiklos organizavimą mokykloje nei berniukai. Pastarieji palankiausiai įvertino, tik užsiėmimo laiko sąlygos tenkinimą.

Paskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą pastebėtas labai silpnas tarpusavio ryšys tarp neformaliojo ugdymo organizavimo sąlygų: bendravimas su vadovu ($r = 0.127$), užsiėmimų vieta ($r = 0.164$) ir respondentų nuomonės apie šių sąlygų tenkinimą. Vidutinio stiprumo ryšys pastebėtas tarp mokytojo veiklos organizavimo ($r = 0.535$), užsiėmimų turinio ($r = 0.659$), bendravimo su kitais užsiėmimo nariais ($r = 0.662$) ir mergaičių, tarp užsiėmimų laiko ($r = 0.576$) ir berniukų nuomonės apie šių sąlygų tenkinimą neformaliojo ugdymo veikloje. Stiprus ryšys tarp informacijos apie užsiėmimą ($r = 0.788$) ir mergaičių, priemonių įdomumą bei

pakankamumą ($r = 0.841$) ir berniukų nuomonės apie šių sąlygų tenkinimą neformaliojo ugdymo veikloje. Ryšys statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0.05$.

Apibendrinant gautus rezultatus, galime daryti išvadą, kad berniukai gana abejingi neformaliojo ugdymo organizavimo tenkinimo sąlygoms.

Apie neformaliojo ugdymo kokybę galima spręsti ir iš to, ar veiklos turinys atitinka mokinių poreikius. Paklausėme respondentų kas jiems teko išsakyti pageidavimus dėl neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo mokykloje (10 pav.).

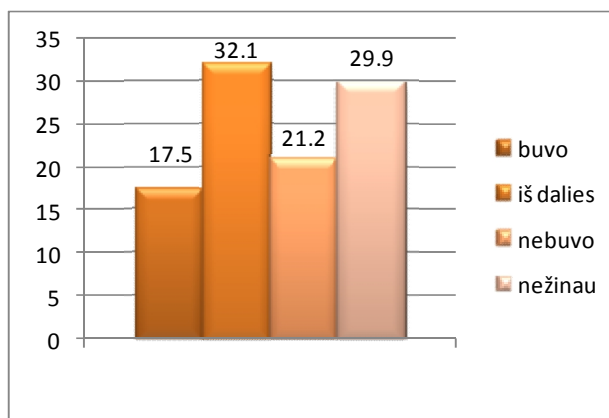

10 pav. **Pageidavimų išsakymas dėl neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo mokykloje (%)**

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, daugiau kaip pusė respondentų (51.6 %) teigė, kad jiems neteko išsakyti savo pageidavimų dėl neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo. 26.1 % apklaustųjų savo pageidavimus išsakė klasės susirinkime, 21.1 % – vykdytoje apklausoje raštu, 8.1 % - mokinių taryboje.

Mokyklų vadovai paklausti, kokiais būdais išsiaiškina mokinių poreikius ir pageidavimus, teigė, kad kasmet vykdomas neformaliojo ugdymo poreikių tyrimas, kurio metu išsiaiškina, kokiais būreliais mokiniai džiaugias ir kokių norėtų kitais mokslo metais (mokyklos B vadovas), kitas vadovas teigė, kad mokinių poreikiai tiriami atliekant apklausus ir kad šioje veikloje aktyviai dalyvauja mokinių taryba.

Gautus duomenys ar buvo atsižvelgta į mokinių išsakytus pageidavimus, pateikėme 11 pav.

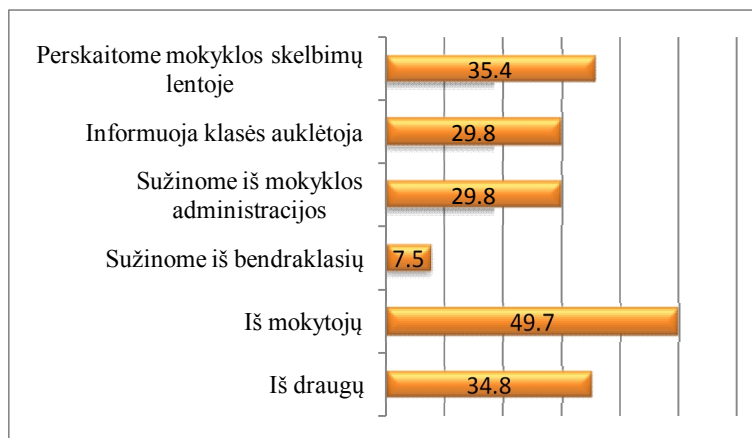

11 pav. **Atsižvelgimas į respondentų pageidavimus (%)**

Pateiktame paveiksle matyti, kad į mokinių išsakyusių pageidavimus dėl neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo, buvo atsižvelgta iš dalies. Tokį atsakymą pasirinko didesnę respondentų dalis.

Remiantis mokinių pateiktais duomenimis, galima apibendrinai pasakyti, kad mokyklų vadovai pakankamai atmetinai renka duomenys apie mokinių poreikius ir pageidavimus, bei į juos tenkina iš dalies.

Siekiant išsamiai išsiaiškinti neformaliojo ugdymo organizavimo mokykloje aspektus, pasiteiravome mokinių, kaip jie sužino apie neformaliojo ugdymo veiklą: būrelius, renginius (12 pav.).

12 pav. **Informacijos sklaida apie neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje (%)**

Kaip matyti iš paveiksle pateiktų duomenų, daugiausiai informacijos apie neformaliojo ugdymo veiklos organizavimą mokykloje mokiniai gauna iš mokytojų (49.7 %), perskaito mokyklos skelbimų lentoje (35.4 %) ir iš draugų (34.8 %). Išanalizavus mokyklos dokumentus pastebėta, kad beveik visi neformaliojo ugdymo veiklos organizatoriai, vadovai, renginių

rengėjai yra tos pačios mokyklos mokytojai, kurie per pamokas plačiau papasakoja apie neformaliojo ugdymo užsiėmimus, bei organizuojamus renginius.

Paklausti mokyklų vadovai kaip informuoja mokinius apie neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje, teigė, kad apie neformaliojo ugdymo veiklą mokiniai informuojami tiesiogiai bendraujant su neformaliojo ugdymo vadovais, taip pat nurodė kitas informacijos sklaidos priemonės: skelbimų lentą, mokyklos laikraštį, mokyklos radiją. Tapatus mokinių ir mokyklos vadovų apklausos duomenys rodo mokyklos vadovų, neformalaus ugdymo vadovų pastangas, pateikti visą informaciją apie neformaliojo ugdymo veiklą.

Lyginant gautus duomenys su 2003 m. atlikto tyrimo „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ rezultatais, pastebimas neformaliojo ugdymo organizavimo būklės pakitimas. Respublikoje apliktame tyrime daugiausiai respondentų, nurodė apie neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje sužinantis iš bendraklasių, draugų ar perskaito skelbimų lentoje. Tuo tarpu Kėdainių rajone atliktame tyrime apklausti respondentai nurodė, kad daugiausiai apie neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje sužino iš mokytojų. Tai rodo, kad mokytojai, neformaliojo ugdymo vadovai, stengiasi mokinius informuoti apie mokykloje organizuojamą neformaliojo ugdymo veiklą, tuo siekiant sudominti ir skatinti mokinius dalyvauti šioje veikloje.

Paprašyti mokiniai pateikti siūlymus dėl neformaliojo ugdymo veiklos gerinimo mokykloje didžioji dauguma į šį klausimą neatsakė, o pateikti siūlymai buvo panašūs, juos galima sugrupuoti taip:

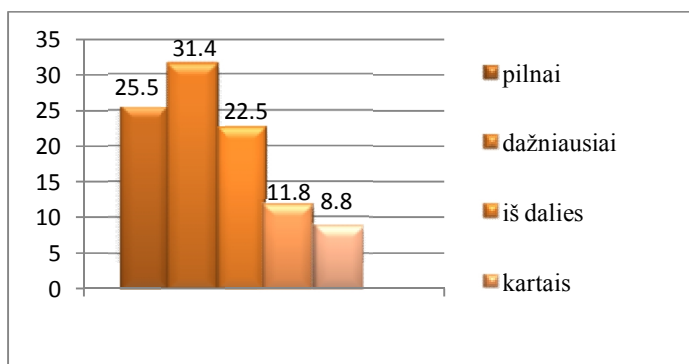
Kategorija	Pagrindžiantis teiginiai (respondentų kalbą netaisyta)
Pasirinkimas	<p><i>Anglų kalbos būrelio.</i></p> <p><i>Sporto ir dar kartą sporto.</i></p> <p><i>Būtų daugiau pasirinkimo.</i></p> <p><i>Daugiau būrelių.</i></p> <p><i>Galėtų sugalvoti naują būrelį.</i></p> <p><i>Išklaustyti visų mokinių pageidavimus ir pagal tai sudaryti būrelius.</i></p> <p><i>Kad padarytu plaukimo turizmo būrelį kaip senai žadėjo!</i></p>
Organizavimas	<p><i>Patogesniu laiku rengti ją.</i></p> <p><i>Mokytojams siūlyti vaikams būrelius.</i></p> <p><i>Paderinti laiką.</i></p> <p><i>Kad būtų galima dalyvauti visiems norintiems.</i></p> <p><i>Dominti vaikus.</i></p> <p><i>Ilgesnio laiko būreliams.</i></p>

	<p><i>Daugiau dėmesio norintiems lankyti būrelius!</i></p> <p><i>Kad būtų tinkamas laikas važinėjantiems.</i></p> <p><i>Smulkiau išaiškinti vykstančių veiklą.</i></p>
<p>Santykiai su neformaliojo ugdymo vadovais</p>	<p><i>Atsižvelgti į kitų norus.</i></p> <p><i>Pakeisti organizatorius.</i></p> <p><i>Pakeisti visus senus į naujus darbuotojus.</i></p>
<p>Materialiniai ištekliai</p>	<p><i>Galėtų mūsų mokyklą kas nors paremti, kad mokykla, turėtų daugiau lėšų.</i></p> <p><i>Geresnių patalpų.</i></p> <p><i>Reiktų naujų priemonių.</i></p> <p><i>Valstybė turėtų skirti daugiau lėšų šiai sričiai.</i></p>

Apibendrinant mokinių siūlymus neformaliojo ugdymo veiklos gerinimui, išryškėjo pagrindinės neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo problemos. Veiklos įvairumo trūkumas, užsiėmimo laiko nesuderinimas važinėjantiems vaikams, materialinės bazės senumas, mokinių poreikių neištyrimas, neatsižvelgimas į jų pageidavimus.

5.5. Materialiniai ištekliai

Vienas svarbiausių faktorių kalbant apie neformaliojo ugdymo organizavimą yra materialinė bazė. Tai veiksnyss turintis įtakos mokinių dalyvavimui šiame ugdymo procese. Paklausti respondentai, pateikė duomenys apie neformaliojo ugdymo organizatorių aprūpinimą užsiėmimams reikalingas priemones (13 pav.).

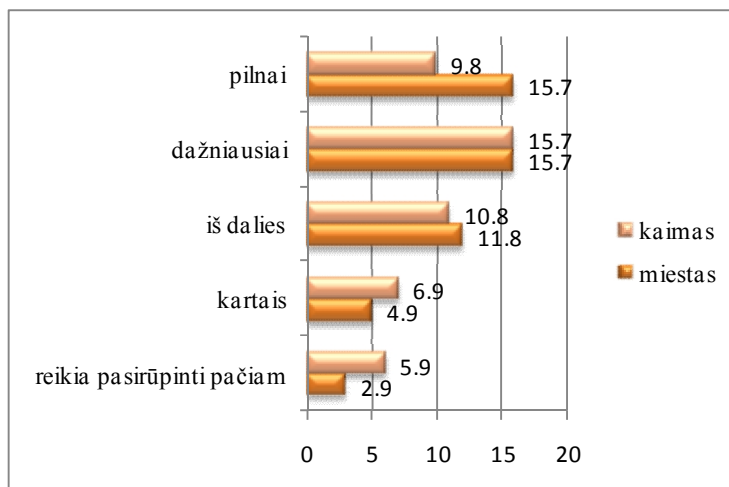

13 pav. Neformaliojo ugdymo užsiėmimų aprūpinimas reikalingomis priemonėmis

Gauti rezultatai rodo, kad reikalingomis priemonėmis neformaliojo ugdymo organizuojama veikla (būreliai, renginiai) yra aprūpinama ne pilnai. 25.5 % respondentų nurodė, kad reikalingomis priemonėmis neformaliojo ugdymo lankoma veikla yra aprūpinta pilnai, tačiau kiti teiginiai ir atsakiusių procentas rodo, kad ne visada yra aprūpinama reikalingomis priemonėmis. Gautus duomenis patvirtina ir 2003m. atlikto tyrimo “Popamokinės veiklos veiksmingumas“ rezultatai, kur atkreipiamas dėmesys į finansinių išteklių stoką, tas faktas neleidžia užtikrinti pilnavertišką neformaliojo ugdymo organizavimą.

Vadovai paklausti su kokiais sunkumais susiduria organizuojant neformaliojo ugdymo veiklą, vienareikšmiškai įvardina mažą finansavimą bei mažą skiriamų valandų skaičių ir nurodo, kad dėl šios priežasties nukenčia neformaliojo ugdymo organizavimo kokybė.

Palyginus respondentų nuomonių pasiskirstymą pagal gyvenamąją vietą, gauti tokie rezultatai (14 pav.).

14 pav. Neformaliojo ugdymo užsiėmimų aprūpinimas reikalingomis priemonėmis pagal gyvenamąją vietą

Nors gauti duomenys nėra iš esmės skirtingi, tačiau akivaizdu, kad kaime gyvenantis respondentai yra mažiau aprūpinami reikalingomis priemonėmis, nei gyvenantis mieste. Tokius rezultatus galima būtų paaiškinti, tuo, kad apklaustoje kaimo mokykloje mokosi žymiai mažesnis mokinių skaičius. Tai lemia mažesnę finansavimą, kas įtakoja skurdesnę materialinę bazę.

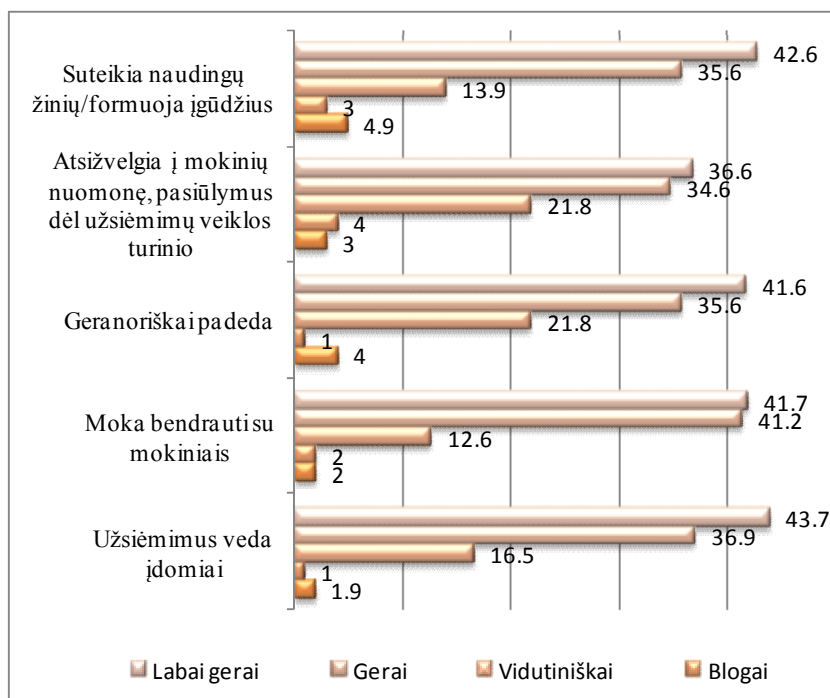
Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą, pastebėtas labai silpnas ryšys tarp aprūpinimo reikalingomis priemonėmis ($r = 0.154$) ir respondentų pasiskirstymo pagal gyvenamąją vietą. Ryšys statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0.05$.

Apibendrinant, galima teigti, kad mieste gyvenantys respondentai geriau aprūpinami reikalingomis priemonėmis, nei kaime gyvenantys respondentai.

5.6. Personalo veiklos kokybė

Kokybiškas neformaliojo ugdymo veiklos organizavimas labai priklauso nuo pedagogų, neformaliojo ugdymo užsiėmimų vadovų parinktų organizuojamos veiklos metodų, priemonių, geranoriško bendravimo su mokiniais, vadovavimo stiliaus. Paprašėme mokinių įvertinti neformaliojo ugdymo vadovų darbą (15 pav.).

15 pav. Neformaliojo ugdymo užsiėmimų vadovų darbo įvertinimas (%)

Analizuojant respondentų neformaliojo ugdymo užsiėmimų vadovų darbo įvertinimus, pastebėta, jog dauguma respondentų vadovų darbą vertina teigiamai. Daugiausiai respondentų (43.7 %) labai gerai įvertino, kad užsiėmimai vedami įdomiai. 42.6 % labai gerai įvertino teiginį, kad užsiėmimų vadovas suteikia naudingų žinių/ formuoja įgūdžius. Panašių apklaustųjų procentų įvertinta tai, kad vadovai moka bendrauti su mokiniais, geranoriškai padeda. Mažiausiai labai gero įvertinimo sulaukė teiginys, teigiantis, kad vadovai atsižvelgia į mokinių nuomonę, pasiūlymus dėl užsiėmimų veiklos turinio. Nemažas procentas apklaustų respondentų užsiėmimų vadovų darbą įvertino vidutiniškai.

Paklausti mokyklų vadovai ar neformaliojo ugdymo veiklos kokybei įtakos turi mokytojo kvalifikacija, teigia (respondentų kalba netaisyta):

Turint reikiamą kvalifikaciją bei patirtį mokytojas sugeba geriau sudominti bei įtraukti mokinius į popamokinę veiklą.

Mokytojas savo profesionalumu, asmeninėmis savybėmis, gebėjimu parinkti tinkamus metodus, sugeba sužadinti mokinių smalsumą, išradingumą, aktyvumą. Per įdomią mokiniams veiklą atsiskleidžia mokinių organizaciniai sugebėjimai, kūrybingumas, individualūs gabumai, plečiamas mokinių akiratis, gilinamos dalykinės žinios. Mokytojas nuoširdžiai diskutuodamas su ugdytiniais, gauna daug informacijos ir idėjų renginiui organizuoti.

Mokyklos vadovai supranta kvalifikuoto pedagogo svarbą organizuojant neformaliojo ugdymo užsiėmimus, tačiau tas supratimas pagrįstas teoriniu, o ne praktiniu pagrindu.

IŠVADOS

1. Atlikta mokslinės literatūros ir švietimo dokumentų analizė parodė, kad:

- Neformalusis ugdymas yra sudėtinė švietimo dalis, kuri suprantama, kaip nuolatinis, nenutrūkstamas papildomas ugdymas, skirtas mokinių įvairių kompetencijų įgijimui, būtinų asmeniniam, visuomeniniam ir profesiniam gyvenimui.
- Tinkamai organizuota mokinių popamokinė veikla padeda ugdytinius apsaugoti nuo blogos įtakos, netikslingo laiko leidimo, popamokinė veikla yra gera nusikalstamumo prevencijos priemonė. Todėl neformaliojo ugdymo kokybė labai svarbi.
- Neformalaus ugdymo kokybė priklauso nuo mokykloje vyraujančio socialinio bei kultūrinio klimato, tinkamo neformaliojo ugdymo proceso prieinamumo (sąlygų sudarymo kiekvienam mokiniui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius), organizavimo (organizuojamos veiklos tenkinimo, mokinių pageidavimo išsakymo ir jų tenkinimo, informacijos sklaidos), materialinių išteklių (finansavimo, mokyklos materialinės bazės), kvalifikuotų pedagogų organizuojančių šią veiklą (pedagoginio vadovavimo stiliaus t.y.organizuojamos veiklos būdų ir priemonių, pedagogų ir mokinių tarpusavio ryšio),
- Organizuojant neformalųjį ugdymą mokykloje labai svarbu pasirinkti tinkamas kryptis ir formas, sudarant sąlygas mokinio saviraiškos, kūrybiškumo plėtotei, gabumų realizavimui, sukurianti palankią ugdymo aplinką, nustatnt ir pašalinant ugdymo barjerus trukdančius pasiekti tikslą.

2. Tyrimas bendrojo lavinimo mokykloje parodė, jog:

- Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad nors dauguma mokinių renkasi neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje, tačiau nemaža dalis apklaustųjų nelanko jokios neformaliojo ugdymo veiklos ar renkasi ją, už mokyklos ribų. Nurodytos priežastys, tokios kaip nuolatinio veiklos atnaujinimo trūkumas, bei nedidelis veiklos įvairumo pasirinkimas, rodo nepakankama neformaliojo ugdymo veiklos sąlygų sudarymą mokykloje, mokiniams patenkinti savo interesus ir saviraiškos poreikius.
- Tyrimas atskleidė, neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo privalumus ir trūkumus. Daugumą mokinių, dalyvaujančių neformaliojo ugdymo veikloje, tenkina mokykloje organizuojama veikla, atitinkamai gerai įvertintas bendravimas su kitais užsiėmimo nariais, vadovu, informacijos sklaida apie užsiėmimus.

Pastarosios sąlygos patikimumą, bei tikslumą rodo, informacijos tiesioginis gavimas iš neformaliojo ugdymo veiklos vadovo. Be to, tyrimas parodė, kad daugiau kaip pusė mokinių neteko išsakyti savo pageidavimų dėl neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo mokykloje, o išsakiusių pageidavimus buvo atsižvelgta iš dalies. Tai probleminė neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo sritis.

- Tyrimo metu gauti rezultatai parodė, kad nors ir reikalingomis priemonėmis neformaliojo ugdymo veiklai, mokiniai aprūpinami ne visada ir mokyklos materialinė bazė nėra pakankamai atnaujinama, tačiau tai neturi didelės įtakos mokinių nedalyvavimui neformaliajame ugdyme.
- Neformaliojo ugdymo veiklos vadovų darbą mokiniai įvertino teigiamai, nemaža respondentų dalis – vidutiniškai. Tyrimo duomenys rodo, kad vadovų organizuojama neformaliojo ugdymo veikla yra įdomi, suteikianti naujų žinių/ formuojanti įgūdžius, tačiau pastebimas šilto, be tarpiško bendravimo tarp mokinių ir vadovo stygius.

REKOMENDACIJOS

Rekomendacijos teikiamos apklausioje dalyvavusių mokyklų vadovams:

1. Ieškoti būdų įvairinti ir pateikti didesnę neformaliojo ugdymo veiklos pasiūlą mokykloje, išnaudojant visas galimas neformaliojo ugdymo valandas, atsisakant nepopuliarių, mažiau lankomų būrelių.
2. Kasmet tirti mokinių poreikius, organizuojant apklausas ar panaudojant kitas informacines priemones (pvz. neformaliojo ugdymo būrelių mugė), dėl neformaliojo ugdymo veiklos poreikių išsiaiškinimo. Išanalizuoti gautus duomenys ir atsižvelgiant į pageidavimus kryptingai bei tikslingai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje.
3. Išsiaiškinti nedalyvaujančių neformaliajame ugdyme mokinių nedalyvavimo priežastys, sudaryti priemonių planą, siekiant įtraukti mokinius į popamokinę veiklą.
4. Kaimo vietovėje esančios mokyklos vadovams, kreiptis į bendruomenės centrą, savivaldybės atstovus, ieškant būdų įrengti sportinę bazę mokykloje.
5. Mokyklų vadovams skatinti bei sudaryt sąlygas, dalyvauti mokymo ar kvalifikacijos kėlimo kursuose neformaliojo ugdymo mokytojams.

LITERATŪRA

1. *2002 – 2003 mokslo metų ugdymo planai*. [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/bendrieji_ugdymo_planai.pdf>
2. *2005 – 2007 metų bendrieji ugdymo planai*. [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/ugdymo_planai_2005.pdf>
3. *2007 – 2008 mokslų metų bendrieji ugdymo planai*. [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/bendrieji_ugdymo_planai_2007-2008_m.pdf>
4. *2008 – 2009 mokslų metų bendrieji ugdymo planai*. [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/ugd_planai/Ugdymo_planai_2008_spaudai.pdf>
5. Ališauskas R. (2000). *Švietimo kokybės vadyba // Bendrojo lavinimo mokyklos audito metodika*. Projektas. – Vilnius. P. 4-7.
6. Ališauskas R. *Švietimo kokybės matuokliai // Mokykla*. 2000, nr.8.
7. Barkauskaitė M. (1997) *Moksleivių organizacijų veikla Lietuvos mokyklose: mokymo metodikos priemonė*. Vilnius.
8. *Bendrojo lavinimo mokyklų 2003 – 2005 metų bendrieji ugdymo planai*. [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/ugdymo_planai_2003-2005.pdf>
9. *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai*. (2003). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
10. *Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika*. I dalis. (2002). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
11. *Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito tvarkos aprašas* (2007). [žiūrėta 2010-03-24]. Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt/puslapis/auditas/auditas_nuo_2008/VA_priedas_2007-03,.pdf>
12. *Bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimo praktika ir nauda*. [žiūrėta 2010 – 03 – 24]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Sv_problema8_Isivertinimo%20praktika%20ir%20nauda.pdf>
13. *Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito rekomendacijos* (2008). [žiūrėta 2010 – 04 – 01]. Prieiga per internetą: <http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/8_Vidaus_audito_rekomendacijos.pdf>

14. *Bendrojo lavinimo mokyklų statistika*. [žiūrėta 2010 – 10 – 01]. Prieiga per internetą: <<http://www.svis.smm.lt/naujas/statistika/statistika.php>>
15. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Kronta.
16. Bitinas B. (2004). *Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
17. Bruzgelevičienė R. (2001). *Švietimo studijos 6. Lietuvos švietimo kaita*. Vilnius.
18. Bruzgelevičiūtė R., (sudarytoja). *Nacionalinės monitorinio sistemos švietimo kokybės rodiklių poreikio tyrimas*. [žiūrėta 2010-03-02]. Prieiga per internetą: <[hppt://www.pedagogika.lt/](http://www.pedagogika.lt/)>
19. Broom L. (1992). *Sociologija: esminiai tekstai ir pavyzdžiai*. Vilnius.
20. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
21. Būdienė V. Monitoringas ad hoc // Mokykla. 2000, nr.5.
22. Charles, C. M. (1999). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius.
23. Dapkienė S. (1998). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai.
24. Dzenuškaitė S. (1991). *Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas*. Vilnius.
25. Everard B., Morris G. (1997). *Efektyvus mokyklos valdymas*. Kaunas.
26. Gage N. L., Berliner D.C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius.
27. Gudynas R. (2009). *Mokinių pasiekimų vertinimas ir švietimo kokybės užtikrinimas*. [žiūrėta 2010-03-05]. Prieiga per internetą: <www.smm.lt/veikla/docs/renginiai/070316/P.Gudydopranesimas.ppt>
28. Gumuliauskienė A., Gedminienė D. *Ugdymo kokybės vertinimas bendrojo lavinimo mokykloje: mokytojų ir mokinių požiūris*// Acta Paedagogica Vilnensia, 2008, Nr. 21.
29. Jakaitienė A. (2009). *Tyrimo metodai ir statistika*. [žiūrėta 2010 – 09 – 24]. Prieiga per internetą : <http://audrone.jakaitis.lt/VU/Kintamuju_rysiu_matai.pdf>
30. Kišūnienė G. *Kokybės užtikrinimas – švietimo reformos prioritetas*. [žiūrėta 2009 – 12 – 22]. Prieiga per internetą: <<http://www.phare.lt/previous/97/LT/04a.htm>>
31. *Kokybės užtikrinimo vadovas*. (2006). Vilnius.
32. Kvieskienė G. (2000). *Socializacijos pedagogika*. Vilnius.
33. Kvieskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. [žiūrėta 2010 – 04 – 02]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/37059.pdf>>
34. Kvieskienė G., Mockevičienė D. (2002). *Laisvalaikio reikšmė ankstyvajai prevencijai // Socialinis ugdymas*. Vilnius.
35. Lamanauskas V. (2004). *Švietimo monitoringo įvadas*. Šiauliai.
36. *Lietuvių kalbos žodynas*. Sąvokos apibrėžimas [kokybė]. [žiūrėta 2010 – 03 – 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>

37. *Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 m.* // Valstybės žinios, 2003 m. Nr. IX – 1700.
38. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.* [žiūrėta 2010 – 03 – 16]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350527>
39. *Lietuvos švietimo koncepcija* (1992). Vilnius.
40. LST EN ISO 9000 (2001). *Kokybės valdymo sistemos. Pagrindai ir žodynas. ISO 9000 : 2000.* Vilnius: Lietuvos standartizacijos departamentas.
41. *Mokyklų tobulinimo centras. Mokyklų vidinis auditas // Seminaro dalijamosios medžiagos aplankas. 2000European Commision. Indicators and Benchmarks of Quality of School Education. Second Progress report* // Informacinis leidinys. 1999, nr. 37-38.
42. *Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime.* [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/sb/MOKINIAI_DALYVAUJANTYS_NEFORMALIAJAME_SVIETIME_2008.pdf>
43. Neifas S. Šiuolaikinės mokyklos ugdymo kokybės valdymo problema: teorinė prakseologinė eksplikacija// Jaunųjų mokslininkų darbai, 2004, Nr.3.
44. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija*// Valstybės žinios, 2006 sausio 12, Nr. 4 (115).
45. *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas.* [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf>
46. *Non-formal education* (2009). [žiūrėta 2010 – 09 – 03]. Prieiga per internetą: <<http://www.infed.org/biblio/b-nonfor.htm>>
47. *Non-formal education* (2006). [žiūrėta 2010 – 09 – 05]. Prieiga per internetą: <http://www.iiep.unesco.org/fileadmin/user_upload/Research_Highlights_Emergencies/Chapter12.pdf>
48. *Papildomas ugdymas I* (1998) // sudarė I. Ramaneckienė. Šiauliai.
49. *Papildomas ugdymas II* (2002) // sudarė I. Ramaneckienė. Šiauliai.
50. *Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste.* [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/fit/sv_bukle/tyrimai_sb.htm>
51. *Popamokinės veiklos veiksmingumas.* [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/fit/sv_bukle/tyrimai_sb.htm>
52. Paulavičiūtė A. (2008). *Renginių organizavimo abėcėlė.* Antrasis papildytas leidimas. Vilnius.
53. Pociūtė D., Janušauskas V., Vitkauskas R. (2005) *Kokybės vadyba. Mokomoji knyga.* Vilnius.

54. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*. [žiūrėta 2010-03-14]. Prieiga per internetą: <<http://83.171.3.145/mokykla/aktuali-informacija-ir-medziaga/aktuali-medziaga-darbui/atnaujintos-pradinio-ir-pagrindinio-ugdymo>>
55. Rado P. (2003). *Švietimas pereinamuoju laikotarpiu*. Vilnius.
56. Ruževičius J. (2007). *Kokybės vadybos metodai ir modeliai*. Vilnius.
57. Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert D. R. (2005) *Vadyba*. Kaunas.
58. Survutaitė D. *Papildomojo ugdymo koncepcija reformuotoje Lietuvos švietimo sistemoje XX a. Pabaigoje* // Tiltai, 2006, Nr. 4.
59. Suvutaitė D. *Papildomojo ugdymo sistema Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje* // Acta paedagogica vilnensa, 2004 12.
60. *Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos* // Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys (2001). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
61. Švietimo ir mokslo ministro 2009 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. ISAK-607 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos įsivertinimo rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 27-367).
62. *Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos 1996-04-25 nutarimas Nr. 23*. (1996).
63. *Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos 1998 11 26 nutarimas nr. 38 „Dėl švietimo reformos antrojo etapo prioritetų“*. ŠMM 1998 12 09 lydraštis nr. 76-09-07-417.
64. Vanagas P. (2008). *Visuotinės kokybės vadyba: vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
65. *Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija* (2008). [žiūrėta 2010 – 04 – 03]. Prieiga per internetą: <[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-01-09-ISAK-43\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-01-09-ISAK-43(2).doc)>
66. *Verslo banga*. Sąvokos apibrėžimas [ISO]. [žiūrėta 2010 – 03 – 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.verslobanga.lt/lt/patark.full/3c0ba1fc08897>>
67. Vilkonienė M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika*. Vilnius: Ciklonas.
68. Zaleskienė I. (1993). *Papildomojo ugdymo sistemos metmenys // Lietuvos švietimo gairės*. Vilnius.
69. Želvys R. (2001). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius.
70. Želvys R., Būdiene V., Zabulionis A. (2003). *Švietimo politika ir monitoringas*. Vilnius.
71. Žukauskienė R. (1996). *Raidos psichologija*. Vilnius.

PRIEDAI

ANKETA MOKINIAMS

Gerb. mokinį (-e),

Ši anketa sudaryta siekiant ištirti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje. Prašome Jus atsakyti į visus anketos klausimus. Pažymėkite (apibraukdami, pabraukdami, žymėdami kryželiu ar pan.) Jūsų nuomonę labiausiai atitinkantį atsakymo variantą, o jei tokio nėra, įrašykite savąjį.

Jūsų nuomonė labai svarbi! Anketa anoniminė, jos pasirašyti nereikia!

Anketą sudarė Šiaulių universiteto Edukologijos magistrantūros studentė Giedrė Kavaliauskaitė.

DĖKOJAME UŽ ATSAKYMUS IR LINKIME SEKMĖS!

1. Atsakykite į keletą klausimų apie save.		
1.1. Tu esi: ☐ mergaitė/mergina ☐ berniukas/vaikinas	1.2. Tu mokais: ☐ 5 – 8 kl. ☐ 9 – 12 kl.	1.3. Tu gyveni: ☐ Mieste ☐ Kaime

Neformalusis ugdymas suprantamas kaip mokinių dalyvavimas įvairių būrelių, klubų, išvykų, švenčių, renginių, projektų ir kitoje nepamokinėje veikloje organizuojamoje bendrojo lavinimo mokykloje ir / ar kitur (pvz. muzikos, dailės, sporto mokyklose ir pan.) po pamokų.

2. Ar dalyvauji papildomojo ugdymo veikloje?

- mokykloje organizuotoje veikloje
- ne mokykloje organizuotoje veikloje
- dalyvauju ir mokykloje, ir už mokyklos ribų organizuotoje veikloje
- nedalyvauju jokioje papildomoje ugdymo veikloje

Pastaba: jei pažymėjote pirmąjį atsakymą, pereikite prie 4 klausimo. Jei papildomojo ugdymo užsiėmimų nelankote, pereikite prie 11 klausimo.

3. Ne mokykloje lankau papildomo ugdymo užsiėmimus, nes:

Motyvai	Sutinku	Turbūt sutinku	Turbūt nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės
1. Mokykloje nėra man tinkamo būrelio					
2. Man nepatinka mokykloje organizuojama nepamokinė veikla					
3. Nepatinka nepamokinės veiklos užsiėmimų vadovai					
4. Netenkina veikiančių būrelių materialinė bazė					

4. Kokioje papildomojo ugdymo veikloje dalyvauji:

Veikla	Lankau mokykloje	Lankau ne mokykloje	Nelankau
4.1. Būreliai:			
a) meninio ugdymo (dailės, muzikos (grojimo), dainavimo, šokių)	☐	☐	☐
b) sportinė (pasirinktos sporto šakos, turistinė ir kt.)	☐	☐	☐
c) mokslinė – pažintinė (techninė, ekonominė, technologinė ir kt.)	☐	☐	☐
d) sociokultūrinė (etninė, socialinė, pilietinė, kraštotylinė ir kt.)	☐	☐	☐
4.2. Jaunimo organizacijos (skautai, mokinių taryba ir kt.)	☐	☐	☐
4.3. Projektinė veikla	☐	☐	☐

5. Kodėl dalyvauji papildomojo ugdymo veikloje?

Užsiėmimus rinkais, nes norėjau (tikėjaisi):	Labai svarbu	Svarbu	Nelabai svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
11. Atrasti (sukurti) ką nors naujo					
12. Išmolti gerai atlikti tam tikrą darbą / veiklą					
13. Įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų					
14. Bendradarbiauti su bendraamžiais, būti komandos nariu					
15. Kuo daugiau sužinoti ir išmolti					
16. Parodyti kitiems, ką sugebu (moku)					
17. Būti pripažintu bendraamžių ir / ar artimųjų, mokytojų					
18. Greitai ir lengvai gauti kuo daugiau naudos (pasiekti trokštamų rezultatų)					
19. Pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius					
20. Ši veikla naudinga galvojant apie būsimą profesiją					

6. Ar pasirinkta papildomojo ugdymo veikla pateisino tavo lūkesčius?

- pilnai
- iš dalies
- nepateisino

7. Ar užsiėmimą (-us), kurį (-iuos) lankai dabar, nori lankyti ir ateityje?

- noriu
- nebenoriu
- sunku pasakyti

8. Ar Tave tenkina papildomojo ugdymo organizavimas?

Sąlygos	Pilnai tenkina	Tenkina	Nesu tikras	Netenkina	Visiškai netenkina
1. Informacija apie užsiėmimą					
2. Naudojami metodai (veiklos organizavimas)					
3. Užsiėmimų turinys (programa)					
1. Užsiėmimų laikas					
2. Užsiėmimų vieta (klasė, erdvė)					
3. Priemonių tinkamumas (jų pakankamumas)					
4. Vadovavimas užsiėmimams					
5. Santykiai su vadovu					
6. Psichologinė atmosfera užsiėmimo metu					
7. Bendravimas su kitais užsiėmimo nariais					

9. Ar pilnai papildomojo ugdymo (būrelių, klubų, renginių) veiklai reikalingomis priemonėmis aprūpina mokykla?

- pilnai
- dažniausiai
- iš dalies
- kartais
- reikia pasirūpinti pačiam.

10. Kaip vertini užsiėmimo vadovo darbą?

Vadovas	Labai gerai	Gerai	Vidutin išškai	Blogai	Labai blogai
1. Užsiėmimus veda įdomiai					
2. Moka bendrauti su mokiniais					
3. Geranoriškai padeda					
4. Atsižvelgia į mokinių nuomonę, pasiūlymus dėl užsiėmimų veiklos turinio					
5. Suteikia naudingų žinių/ formuoja įgūdžius					

11. Ar noriai dalyvaujate mokyklos renginiuose?

- Su mielu noru
- dažniausiai
- kartais
- retai
- niekada

12. Ar Tau teko išsakyti savo pageidavimus dėl papildomojo ugdymo veiklos organizavimo mokykloje?

- klasės susirinkime
- mokinių taryboje
- buvo vykdoma raštinė apklausa
- neteko

13. Jei pageidavimus išsakyti teko, ar į juos buvo atsižvelgta?

- buvo
- nebuvo
- iš dalies
- nežinau

14. Kaip sužinai apie papildomojo ugdymo veiklą (būrelius/ klubus, renginius) mokykloje?

- perskaitome mokyklos skelbimų lentoje
- informuoja klasės auklėtoja
- sužinome iš mokyklos administracijos
- sužinome iš bendraklasių
- iš mokytojų
- iš draugų

15. Ką manai apie papildomojo ugdymo veiklą (renginius, projektinę veiklą) Tavo mokykloje?

Veikla	Sutinku	Turbūt sutinku	Neturiu nuomonės	Turbūt nesutinku	Nesutinku
1. Įdomi					
2. Nuolat atnaujinama, pateikiamos naujovės					
3. Naudinga					
4. Įvairi (didelis pasirinkimas)					
5. Gerai organizuota					

16. Ar Tu patenkintas (-a) papildomojo ugdymo veikla mokykloje?

- patenkintas
- daugiau patenkintas negu nepatenkintas
- daugiau nepatenkintas nei patenkintas
- nepatenkintas
- sunku pasakyti

17. Ko pasigendi papildomoje ugdymo veikloje mokykloje?

Man trūksta:	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
72. Kultūrinių renginių				
73. Daugiau sporto šakų				
74. Ugdomųjų renginių				
75. Veiklos susijusios su turizmu (kelionės, žygiai ir t.t.)				
76. Kūrybiškesnių vadovų				
77. Savirealizacinės veiklos				
78. Šiltesnių tarpusavio santykių tarp vadovų ir dalyvių				

18. Kaip manai, kam naudingas papildomasis ugdymas?

Nauda:	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
7. Jaunimui				
8. Tėvams				
9. Mokytojams				
10. Organizatoriams				
11. Valstybei				
12. Pačiam dalyvaujančiam				

19. Jei anksčiau lankei kokia papildomojo ugdymo veiklą (būrelį, projektinę veiklą ir pan.), o dabar nelankai mokykloje, kodėl?

- lankytas užsiėmimas nebevyksta
- susidūriau su finansiniais sunkumais (brangios mokymo priemonės ir pan.)
- netenkino veiklos turinys
- nepatiko veiklos vadovas
- nieko naudingo negavau
- pritrūko laiko pasiruošti pamokoms
- nesutapo interesai su kitais užsiėmimo dalyviais
- susidūriau su nepalankiu šeimos/draugų požiūriu į mano dalyvavimą toje veikloje
- nepakankamai pasitikėjau savimi
- netinkamas užsiėmimų laikas
- kitoks atsakymas (įrašykite) _____

20. Ką galėtum pasiūlyti dėl papildomojo ugdymo veiklos gerinimo mokykloje?

(prašau pateikti 1-3 pasiūlymus).

1. _____
2. _____
3. _____

DĖKOJU UŽ ATSAKYMUS

ANKETA MOKYKLOS VADOVAMS

Gerb. mokyklos administracija,

Ši anketa sudaryta siekiant išanalizuoti neformaliojo ugdymo kokybę bendrojo lavinimo mokykloje. **Jūsų nuomonė labai svarbi!**

DĖKOJAME UŽ ATSAKYMUS IR LINKIME SEKMĖS!

1. Kuo remiantis organizuojate neformaliojo ugdymo veiklą (būrelius, renginius ir kt.)?

---

2. Kaip įvertintumėte savo mokyklos socialinį klimatą (mokinių, mokinių ir mokytojų tarpusavio santykius)?

---

3. Kokiais būdais išsiaiškinate apie mokinių poreikius, pageidavimus?

---

4. Kokius mokinių poreikius pirmiausiai stengiamasi patenkinti organizuojant neformaliojo ugdymo veiklą mokykloje?

---

5. Kaip informuojate mokinius apie neformaliojo ugdymo veiklą (būrelius, klubus, renginius ir kt.)?

---

6. Kaip skatinate mokinius dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje (būreliuose, renginiuose ir kt.)? Kokiomis priemonėmis?

---

7. Kokios neformaliojo ugdymo (būrelių, renginių ir kt.) veiklos trūksta mokykloje? Kodėl?

---

8. Kokios neformaliojo ugdymo (būrelių, renginių ir kt.) veiklos mokykloje didžiausia pasiūla ir konkurencija? Kodėl?

---

9. Įvertinkite neformaliojo ugdymo veiklos (būrelių, renginius ir kt.) finansavimą: pakankamumą, pagrindines problemas? Kokie galimi sprendimo būdai?

---

10. Kokios pagrindinės kliūtys ir sunkumai, organizuojant neformaliojo ugdymo veiklą (būrelius, klubus, renginius ir kt.) mokykloje, kaip jas spręsti?

---

11. Kaip manote kas lemia mokinių norą/nenorą dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje (būreliuose, renginiuose ir kt.)?

---

12. Kaip manote, kaip įtakoja neformaliojo ugdymo veiklos kokybę mokytojo kvalifikacija? Kodėl?

DĖKOJU UŽ ATSAKYMUS